

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра економіки та соціальних дисциплін

ПОГОДЖЕНО:

Начальник кафедри,
доктор економічних наук, професор
Гончаренко О.Г.

«___»_____202_ р.

СИЛАБУС

**навчального курсу «Історія та філософія науки»
за освітнім рівнем «доктор філософії» у галузі знань 08 «Право»
зі спеціальності 081 «Право»
форма навчання: денна/заочна**

РОЗРОБНИК:

професор кафедри,
доктор філософських наук, професор
Доній Н.Є. _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри економіки та
соціальних дисциплін

Протокол № __ від «__»_____202_ р.

Кредити та кількість
годин:

3 кредити ECTS; години: 16/6 лекційних, 16/12
семінарських та 58/72 самостійна робота.

Чернігів – 202_

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра економіки та соціальних дисциплін

СИЛАБУС

**навчального курсу «Історія та філософія науки»
за освітнім рівнем «доктор філософії» у галузі знань 08 «Право»
зі спеціальності 081 «Право»
форма навчання: денна/заочна**

Кредити та кількість годин: 3 кредити ECTS; години: 16/6 лекційних, 16/12 семінарських та 58/72 самостійна робота.

Чернігів – 202_

Анотація курсу

Цей курс для здобувачів є базовим вступом в основні філософські питання, що стосуються наукових знань і теорій. У ньому ми будемо розглядати різні позиції щодо стандартних тем філософії науки, що зосереджені довкола чотирьох основних питань. Спочатку ми дослідимо, в якій мірі наука схожа або, навпаки, відрізняється від інших способів пізнання. Що характерно для науки? Як можна охарактеризувати наукове пояснення? Ми розглянемо двоїсте коріння науки в природознавстві та у гуманітарному підході. По-друге, ми зосередимося на філософських позиціях-поглядах щодо змін в науковій теорії, включаючи фальсифікацію і зміну парадигми. По-третє, ми подивимося на дискусію про науковий реалізм: чи можуть науки дати відповіді на фундаментальні філософські питання про структуру реальності? Що філософський роздум про історію науки може нам сказати про надійність наукової методології? По-четверте, ми, заглиблюючись в такі теми, як творчість, роль цінностей в науковій практиці, будемо розглядати яким чином розгортаються теоретичні та емпіричні дослідження в сучасній науковій практиці. Разом із вступом до визнаних теорій і ключових понять у філософії науки, цей курс також не омине увагою деякі актуальні загальнонаукові питання, такі як механізми, що лежать в основі наукової творчості, та етичні обов'язки вчених.

У цьому курсі ми також розглянемо історію філософських поглядів на наукове та наукові дослідження. Ми почнемо з найдавніших часів, але більш уважно поглянемо на межу ХІХ-ХХ ст., час панування позитивізму, який намагався використовувати нові доступні логічні методи для виправдання наукової практики. Ми також розглянемо, як філософи позитивізму, неопозитивізму та постпозитивізму займалися історією науки. Ми зможемо побачити, що види знань і методів настільки відмінні у різних наукових епох, що становлять абсолютно різні світогляди. Насамкінець ми обговоримо останні виклики науці та науковцям, які озвучила сучасність. Ми поставимо такі питання, як: чи може філософія науки мати відношення до всіх наук разом або різні галузі науки вимагають різних філософських підходів? Чи піддаються наукові теорії і методи соціальній та політичній критиці? І чи існують унікальні філософські методи оцінки науки?

До кінця цього курсу у вас з'явиться розуміння сучасної історії і філософії науки, і, в більш загальному сенсі, ви увійдете в світ філософського аналізу. Ви будете розвивати свої навички обговорення і усної презентації, в яких ви створите свої власні філософські аргументи, щоб забезпечити чіткий і послідовний захист ваших поглядів на пояснення, причинно-наслідкові зв'язки і закони розвитку науки.

Для того, щоб ваші обґрунтування були чіткими та науково й логічно правильними, а також з метою розвитку вашого становлення як науковця, я буду призначати певні об'єми текстів для читання. Це корисно і є продуктивним, адже ми будемо в дискусії узагальнювати твори великих мислителів минулого, таких як, Аристотель, О. Конт, Т.Кун, та ін. Це

означає, що читання цього курсу буде важким, але це також означає, що якщо ви зробите це уважно і зрозумієте прочитане, ви отримаєте винагороду – саморозвиток та самовдосконалення! Щоб йти в ногу з цим курсом і отримати максимальну користь від часу в нашій аудиторії, ви повинні читати рекомендоване повільно і активно перед кожним заняттям. Я не можу не наголосити на тому, що вам не вдасться добре опанувати та засвоїти курс, якщо ви не сприймете серйозно вимоги до читання! З огляду на те і враховуючи складність рекомендованих до прочитання текстів, я вжила деяких заходів, щоб допомогти вам у читанні. Найголовніше, я надам вам джерела, які рекомендую до читання. Крім того, в силабусі я даю вам поради щодо: (а) матеріалу, на якому слід зосередитись, (б) порядку, в якому ви повинні читати, а також як повинні це робити, і (в) як слід зрозуміти ключові поняття, які зустрічаються у рекомендованих для читання текстах. Крім того, цей силабус дасть вам перелік питань, над якими слід подумати, читаючи. Будь ласка, дотримуйтеся моїх вказівок і рекомендацій.

Мета курсу

Метою навчальної дисципліни було визначено: розкриття та порівняння філософського дискурсу в певному історичному проміжку розвитку людства щодо науки, а також сприяння кристалізації у здобувачів вищої освіти теоретичного філософського світогляду, підвищенню їх інтелектуального рівня, розумінню сучасних проблем, вирішенням яких займаються представники філософії науки та науковці.

Організація навчання
Тематичний план (стаціонар)

№ теми	Назви тем	Кількість годин				
		всього	у тому числі			
			лекція	семінар	практичне	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	
Розділ 1. ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ВСТУП ДО ФІЛОСОФІЇ НАУКИ						
1	Наука як об'єкт філософської рефлексії	10	2		2	6
2	Наука як елемент культури. Еволюція науки.	10	2		2	6
3	Наукова картина світу та основні філософські концепції науки ХХ-ХХІ ст.	10	4		4	2
Разом за розділом 1		30	8		8	14
Розділ 2. НАУКОВЕ ЗНАННЯ ТА НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ: СУТЬ І ОСОБЛИВОСТІ						
4	Наукове знання: джерела, структура, логіка формування	10	2		2	6
5	Специфіка наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання	20	2		2	16
Разом за розділом 2		30	4		4	22
Розділ 3. ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДИСЦИПЛІНАРНО-ОРГАНІЗОВАНОЇ НАУКИ						
6	Дискурс. Специфіка наукового дискурсу	12	2		2	8
7	Методологічні та етичні проблеми сучасної науки	18	2		2	14
Разом за розділом 3		30	6		4	22
Усього годин		90	16		16	58

Тематичний план (заочна форма)

№ теми	Назви тем	Кількість годин				
		всього	у тому числі			
			лекція	семінар	практичне	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	
Розділ 1. ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ВСТУП ДО ФІЛОСОФІЇ НАУКИ						
1	Наука як об'єкт філософської рефлексії	10	2		-	8
2	Наука як елемент культури. Еволюція науки.	10	2		2	6
3	Наукова картина світу та	10	-		4	6

	основні філософські концепції науки XX-XXI ст.					
Разом за розділом 1		30	4		6	20
Розділ 2. НАУКОВЕ ЗНАННЯ ТА НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ: СУТЬ І ОСОБЛИВОСТІ						
4	Наукове знання: джерела, структура, логіка формування	10	2		2	6
5	Специфіка наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання	20	-			20
Разом за розділом 2		30	4		2	26
Розділ 3. ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДИСЦИПЛІНАРНО-ОРГАНІЗОВАНОЇ НАУКИ						
6	Дискурс. Специфіка наукового дискурсу	12	-		2	10
7	Методологічні та етичні проблеми сучасної науки	18	-		2	16
Разом за розділом 3		30	-		4	26
Усього годин		90	6		12	72

Завдання до семінарських і практичних занять практичні заняття

Під практичними заняттями розуміється особливий вид навчальних занять, під час якого організується детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формується вміння і навички їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно до сформульованих завдань. Призначення практичних занять – формування професійних умінь і навичок. Стосовно дисциплін філософського циклу, й відповідно даного курсу, очевидно, слід говорити про формування навичок філософської рефлексії, логічного аналізу, порівняльного історичного аналізу. Про вміння систематизувати інформацію, встановлювати зв'язки між категоріями або історичними подіями, інтерпретувати висловлювання, явища, вчинки, висувати і спростовувати аргументи. Правильно формулюючи питання або ілюструючи теоретичні положення прикладами, ви вже будете демонструвати певний рівень практичного володіння концептуальним апаратом.

Готуючись до практичного заняття ви маєте підготувати опорний конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки).

**Плани практичних занять
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1**

ТЕМА 1. НАУКА ЯК ОБ'ЄКТ ФІЛОСОФСЬКОЇ РЕФЛЕКСІЇ (2 год.).

План

1. Сучасна філософія науки як галузь дослідження та осмислення феномену наука.
2. Наука та основні підходи до виначення категорії.
3. Наука і псевдонаука.
4. Роль сучасної науки в розвитку суспільства. Наука як автономний соціальний інститут.
5. Наука і держава. Наука і влада.
6. Взаємодія науки з іншими формами духовної культури. Наука в системі життєвих цінностей.
7. Сцієнтизм і антисцієнтизм як світоглядні установки щодо доцільності науки.

**Рекомендована допоміжна література до теми
*першоджерела і монографії***

- 1) Берг Л.С. Наука. Ее смысл, содержание и классификация. Петроград, Время, 1922. 140 с.
- 2) Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление. Москва, Наука, 1991. 271 с.
- 3) Гайденко П.П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII вв.). Формирование научных программ нового времени. Москва, Наука, 1987. 448 с.
- 4) Гайденко П.П. Эволюция понятия науки. Становление и развитие первых научных программ. Москва, Наука, 1980. 568 с.
- 5) Грот Н.Я. К вопросу о классификации наук. Санкт-Петербург, Тип. А.С. Суворина, 1884. 78 с.
- 6) Грязнов Б.С., Садовский В.Н. Структура и развитие науки. Москва, Прогресс, 1978. 488 с.
- 7) История и философия науки: основные имена и понятия / В. Губин, В. Полищук, Б. Емельянов, М. Ганопольский. Москва, Прондо, 2013. 490 с.
- 8) Кондауров В.И. Процесс формирования научного знания: монография. Москва, Инфра-М, 2013. 128 с.
- 9) Краузе А.А., Шипунова О.Д. Парадигмы и проблемы философии науки. Санкт-Петербург, Изд-во Политехн.ун-та, 2008. 252 с.
- 10) Кузнецова Н.И. и др. Объект исследования – наука. Москва, Новый Хронограф, 2012. 554 с.
- 11) Лебедев С.А. Философия науки: словарь основных терминов. Москва, ИНФРА-М, 2006. 320 с.
- 12) Маліцький Б.А. Прикладне наукознавство. Київ, Фенікс, 2007. 464 с.
- 13) Маркова Л.А. Наука. История и историография XIX-XX вв. Москва, Наука, 1987. 264 с.

- 14) Медведев, Л.Н. Паранаучность: от шутовского колпака до академической шапочки; 2-е изд., перераб. и доп. Красноярск: Краснояр. гос. пед. ун-т им. В.П. Астафьева, 2015. 412 с.
- 15) Наука глазами гуманитария / В.А. Лекторский (отв. ред.). Москва, Наука, 2005. 684 с.
- 16) Найдыш В.М., Гнатик Е.Н., Данилов В.Н. и др. Наука и квазинаука / Под ред. В.М. Найдыша. Москва, Альфа-М. 2008. 318 с.
- 17) Новиков А.С. Структурный анализ науки: Проблемы. Поиски. Открытия. 2-е изд., суц.перераб. и доп. Москва, ЛЕНАНД, 2015. 480 с.
- 18) Проблема демаркации науки и теологии современный взгляд / Отв.ред. И.Т. Касавин. Москва, ИФ РАН, 2008. 279 с.
- 19) Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. Москва, Республика, 1998. 413 с.
- 20) Розин В.М. Наука: происхождение, развитие, типология, новая концептуализация. Москва, НПО «МОДЭК», МПСИ, 2008. 600 с.
- 21) Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки; пер.з фр. В. Шовкун. Київ, Основи, 1998. 669 с.
- 22) Современная философия науки : знание, реальность, ценности в трудах мыслителей Запада : хрестоматия / Сост. А.А. Печенкин. Москва, Логос, 1996. 252 с.
- 23) Фейерабенд П. Наука в свободном обществе. Москва, АСТ: АСТ МОСКВА, 2010. 378 с.
- 24) Франк Ф. Философия науки. Связь между наукой и философией. Москва, ЛКИ, 2007. 512 с.
- 25) Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук; пер. с франц. Санкт-Петербург, А-сад, 1994. 408 с.
- 26) Холтон Дж. Тематический анализ науки; пер.с англ., общ.ред. и послеслов. С.Р. Микулинского. Москва, Прогресс, 1980. 384 с.

статті

- 1) Агацци Э. Переосмысление философии науки сегодня. *Вопросы философии*. 2009. № 1. С. 40-52.
- 2) Батурин В.К. Философия науки: имеющаяся и необходимая часть 1. Философия науки без ... философии. *Пространство и Время*. 2012. № 3. С. 68-76.
- 3) Головин, Д.В. О демаркации вненаучных, ненаучных и околонаучных феноменов. *Вестник Орловского гос. ун-та. Серия: новые гуманитарные исследования*. 2011. № 5. С. 254-259.
- 4) Дильтей В. Введение в науки о духе / Пер. с нем. под ред. В.С. Малахова. *Дильтей В. Собр.соч. в 6 тт.; под ред. А.В. Михайлова и Н.С. Плотникова*. Т. 1. Москва, Дом интеллектуальной книги, 2000. С.279-301.
- 5) Добронравова І., Бевзенко Л., Богата Л., Горбунова Л., Доннікова І., Мелков Ю., Надурак В., Ратніков В. Круглий стіл «Досягнення та перспективи синергетичних досліджень у вітчизняній гуманітаристиці». *Філософія освіти*. 2016. № 1(18). С.190-220.

- 6) Дынич В.И. и др. Вненаучное знание и современный кризис научного мировоззрения. *Вопросы философии*. 1994. № 12. С.122-134.
- 7) Иванов К.П. Агрессивная лженаука. *Вестник РАН*. 2002. № 1. 30 с.
- 8) Ивин А.А. Наука, паранаука и псевдонаука. Современная философия науки. Москва, Высш. шк., 2005. С.5-36.
- 9) Косыхин В.Г. Наука как социальный институт в пространстве технократической цивилизации: проблемы и перспективы. *Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Философия. Психология. Педагогика*, 2015. № 1. С. 25-30.
- 10) Кравец А.С. Стиль научного мышления. *Природа*. 1988. № 1. С. 26-33.
- 11) Кюнг Г. Когнитивные науки на историческом фоне Заметки философа. *Вопросы философии*. 1992. № 1. С.41-51.
- 12) Лебедев С. А. Структура науки. *Вестник Московского университета. Сер. 7: Философия*. 2010. № 3. С.26-50.
- 13) Лебедев С.А. Структура научного знания. *Философские науки*. 2005. № 10. С.83-100; № 11. С.124-135.
- 14) Лебедев С.А. Уровни научного знания. *Вопросы философии*. 2010. № 1. С.62-75.
- 15) Лебедев С.А. Три эпистемологических парадигмы: классическая, неклассическая и постнеклассическая. *Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Философские науки*. 2019. №. 2. С.8-21.
- 16) Леглер В.А. Наука. Квазинаука, лженаука. *Вопросы философии*. 1993. № 2. С.49-55.
- 17) Маркова Л.А. О возможности соотнесения науки и религии. *Вопросы философии*. 1997. № 11. С.46-54.
- 18) Мирский Э. Наука как социальный институт. *Высшее образование в России*. 2004. № 8. С. 89-108.
- 19) Орешников И.М., Шкерина Т.И. Современная философия науки: предмет, круг проблем, концепции, гуманистический смысл и назначение. *История и педагогика естествознания*. 2019. № 2. С.5-17.
- 20) Петров М.К. Личное и безличное в научной деятельности. *Социология науки и технологий*. 2011. № 1. Том. 2. С.83-102.
- 21) Порус В.Н. К вопросу о междисциплинарности философии науки. *Эпистемология и философия науки*. 2005. Т. IV. № 2. С.54-76.
- 22) Сачков Ю.В. Полифункциональность науки. *Вопросы философии*. 1995. № 11. С. 47-57.
- 23) Старостин Б.А. К определению понятия науки. *Вестн. БГУ. Сер. 7. Философия*. 1997. № 6. С.29-37.
- 24) Тоффлер О. Наука и изменение. *Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой: Пер. с англ./ Общ. ред. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича и Ю.В. Сачкова*. Москва: Прогресс, 1986. С.11-33.
- 25) Холтон Дж. Что такое антинаука [Электрон. источник]. *Вопросы философии*. 1992. № 2. С. 26-58.

- 26) Черникова И.В. Современная наука и научное познание в зеркале философской рефлексии. *Вестник Московского университета. Серия 7. Философия*. 2004. № 6. С.94-103.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема 2. НАУКА ЯК ЕЛЕМЕНТ КУЛЬТУРИ. ЕВОЛЮЦІЯ НАУКИ (2 год.)^{1*}.

План

1. Проблема періодизації історії розвитку науки.
2. Розвиток науки в Стародавній Греції та в елліністично-римський період.
3. Розвиток науки в ранньому й пізньому середньовіччі. Роль університетів в розвитку науки.
4. Наука та наукова думка доби Відродження. Передумови появи сучасної науки.
5. Світоглядна революція у природознавстві XVI - XVII ст. та її вплив на розвиток науки.
6. Методологічні засади розвитку експериментальної науки XVII-XVIII ст. Нове розуміння завдань і методів науки: Ф.Бекон, Р.Декарт. Картезіанська концепція науки.
7. Наука і техніка XIX ст.
8. Основні досягнення науки і техніки XX ст.

Рекомендована допоміжна література до теми

підручники іноземними мовами

- 1) A Companion to the Philosophy of Science / Newton-Smith W.H. (ed.). Malden, MA : Blackwell Publishers, 2000. 596 p.
- 2) Allhoff F. *Philosophies of the Sciences: A Guide*. N.-Y., Wiley-Blackwell, 2010. 386 p.
- 3) Johansson L.-G. *Philosophy of Science for Scientists*. N.-Y., Springer, 2016. 257 p.
- 4) Losee John. *A Historical Introduction to the Philosophy of Science*. N.-Y., Oxford University Press, 1972. 314 p.
- 5) DeWitt Richard, *Worldviews: An Introduction to the History and Philosophy of Science*, 2nd Ed. N.-Y., Wiley-Blackwell, 2010. 386 p.
- 6) Бессонов Б.Н. *История и философия науки: учеб. пособие*. Москва, Издательство Юрайт ; ИД Юрайт, 2010. 395 с.
- 7) Бряник Н.В. и др. *История и философия науки; под общ. ред. Н.В. Бряник, О.Н. Томюк*. Екатеринбург, Изд-во Урал. ун-та, 2014. 288 с.
- 8) Денисов С.Ф. *История и философия науки: учебн. пособие. Ч. I. Наука и ее институциональная специфика*. Омск, Изд-во ОмГПУ, 2007. 292 с.
- 9) *История и философия науки: учебн. пособие для аспирантов; под ред. А.С. Мамзина*. Санкт-Петербург, Питер, 2013. 665 с.
- 10) *История и философия науки. Философия науки: учебн. пособие*. Санкт-Петербург, Изд-во Политехн. ун-та, 2013. 665 с.

^{1*} - позначено практичні заняття для аудиторної роботи заочної форми навчання.

- 11) История и философия науки: философия науки: учебн.пособие для аспирантов / Крянев Ю.В., Моторина Л.Е. (ред.). 2-е изд., перераб. и доп. Москва, Альфа-М, ИНФРА-М, 2011. 416 с.
- 12) Зеленов Л.А. и др. История и философия науки: учебн.пособие. Москва, ФЛИНТА: Наука, 2011. 472 с.
- 13) Канке В.А. История, философия и методология социальных наук: учебник. Москва, Изд-во Юрайт, 2014. 572 с.
- 14) Лебедев С.А. Курс лекций по философии науки : учебное пособие. Москва, Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2014. 318 с.
- 15) Лебедев С.А. Философия науки: общие проблемы : учебн.пособие. Москва, Изд-во Московского университета, 2012. 336 с.
- 16) Никитич Л.А. История и философия науки: учебн.пособие для студентов и аспирантов вузов. Москва, ЮНИТИ-ДАНА, 2008. 335 с.
- 17) Огородников В.П. История и философия науки: учебн.пособие для аспирантов. Санкт-Петербург, Питер, 2011. 352 с.
- 18) Смит Р. История гуманитарных наук; [пер.с англ.] ; под науч. ред. М. Носова; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. 2-е изд. Москва, Изд.дом ГУ ВШЭ, 2008. 392 с.
- 19) Степин В.С. История и философия науки: учебник. Москва, Академ.проект; Трикста, 2011. 423 с.
- 20) Торосян В.Г. История и философия науки: учебник для вузов. Москва, Гуманит.изд. центр ВЛАДОС, 2012. 368 с.
- 21) Философия социальных и гуманитарных наук: книга для чтения по программе кандидатского минимума «История и философия науки» / Ред.-сост. д. филос.н., профессор С.Ф. Мартынович. Саратов : ИЦ «Наука», 2009. 503 с.
- 22) Чернов С.А. История и философия науки: учебн.пособие. Санкт-Петербург, СПбГУТ, 2014. 328 с.

першоджерела і монографії

- 1) Аристотель. Метафизика. Аристотель Соч. в 4-х томах. Т.1. Москва, Мысль, 1976. – 550 с.
- 2) Бэкон Ф. Новый Органон. *Бэкон Ф. Сочинения в двух томах.* Т.2. Москва, Мысль, 1972. С. 7-222.
- 3) Вернадский В.И. Труды по всеобщей истории науки. 2-е изд. Москва, Наука, 1988. 336 с.
- 4) Витгенштейн Л. Избранные работы; пер. с нем. и англ. В. Руднева. Москва, Изд-кий дом «Территория будущего», 2005. 440 с.
- 5) Гайденко П.П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII вв.). Формирование научных программ нового времени. Москва, Наука, 1987. 448 с.
- 6) Гайденко П.П. Эволюция понятия науки. Становление и развитие первых научных программ. Москва, Наука, 1980. 568 с.
- 7) Глейк Дж. Хаос: создание новой науки; пер. с англ. М. Нахмансона, Е. Барашковой. Санкт-Петербург, Амфора, 2001. 398 с.
- 8) Грязнов Б.С., Садовский В.Н. Структура и развитие науки. Москва,

- Прогресс, 1978. 488 с.
- 9) Декарт Р. Правила для руководства ума; [пер. с лат. М. А.Гарнцев]. *Декарт Р. Сочинения в двух томах. Т.1.* Москва, Мысль, 1989. С. 77-153.
 - 10) Декарт Р. Рассуждения о методе. *Декарт Р. Сочинения в двух томах. Т.1.* Москва, Мысль, 1989. С. 250-296.
 - 11) Дильтей В. Введение в науки о духе / Пер. с нем. под ред. В.С. Малахова. *Дильтей В. Собр.соч. в 6 тт.; под ред. А.В. Михайлова и Н.С. Плотникова. Т. 1.* Москва, Дом интеллектуальной книги, 2000. С.279-301.
 - 12) Вригт фон Г.Х. Логико-философские исследования. Избранные труды. Москва, Прогресс, 1986. 600 с.
 - 13) Даниленко В. От тьмы – к свету. Введение в эволюционное науковедение. Санкт-Петербург, Алетейя, 2015. 230 с.
 - 14) Жизнь науки. Антология вступлений к классике естествознания / Под ред. С.П. Капицы. Москва, Наука, 1973. 600 с.
 - 15) История и философия науки: основные имена и понятия / В. Губин, В. Полищук, Б. Емельянов, М. Ганопольский. Москва, Прондо, 2013. 490 с.
 - 16) Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX столетия. Москва, Логос, 2000. 321 с.
 - 17) Канке В.А. Философия науки: краткий энциклопедический словарь. Москва, Издательство «Омега-Л», 2008. 328 с.
 - 18) Кондауров В.И. Процесс формирования научного знания: монография. Москва, Инфра-М, 2013. 128 с.
 - 19) Косарева Л.М. Рождение науки Нового времени из духа культуры. Москва, Ин-т психологии РАН, 1997. 360 с.
 - 20) Косарева Л.М. Социокультурный генезис науки Нового времени. Философский аспект проблемы. Москва, Наука, 1989. 159 с.
 - 21) Кузнецов Б.Г. Развитие физических идей от Галилея до Эйнштейна в свете современной науки. Москва, Либроком, 2010. 520 с.
 - 22) Лебедев С.А. Философия науки : словарь основных терминов. Москва, ИНФРА-М, 2006. 320 с.
 - 23) Маркова Л.А. Наука. История и историография XIX-XX вв. Москва, Наука, 1987. 264 с.
 - 24) Найдыш В.М. Наука древнейших цивилизаций. Философский анализ. Москва, Альфа-М, 2012. 576 с.
 - 25) Розин В.М. Наука: происхождение, развитие, типология, новая концептуализация. Москва, НПО «МОДЭК», МПСИ, 2008. 600 с.
 - 26) Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки; пер.з фр. В. Шовкун. Київ, Основи, 1998. 669 с.
 - 27) Современная философия науки : знание, реальность, ценности в трудах мыслителей Запада : хрестоматия / Сост. А.А. Печенкин. Москва, Логос, 1996. 252 с.
 - 28) Степин В. С. Научные революции. *Степин В.С. Теоретическое знание : Структура, ист. эволюция.* Москва, Прогресс-Традиция, 2000. С. 533-640.

- 29) Фуко М. Археология знания; пер. с франц. Киев, Ника-Центр, 1996. 208 с.
- 30) Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук; пер. с франц. Санкт-Петербург, А-сэд, 1994. 408 с.
- 31) Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции; пер.с англ. М.Б. Левина. Москва, ООО «Изд-во АСТ», ОАО «Люкс», 2004. 349 с.

статті

- 1) Білокобильський О. Картина світу як частина соціальної реальності. *Схід*. 2017. № 2 (148) березень-квітень. С.77-82.
- 2) Вашкевич В. М. Історична еволюція наукової картини світу. *Гілея: науковий збірник. Збірник наукових праць*. 2016. № 109. С.133-139.
- 3) Зотов А.Ф. Научная рациональность: история, современность, перспективы. *Вопросы философии*. 2011. № 5. С. 5-17.
- 4) Лебедев С.А. Три эпистемологических парадигмы: классическая, неклассическая и постнеклассическая. *Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Философские науки*. 2019. №. 2. С.8-21.
- 5) Левин Г.Д. Три взгляда на природу теоретического и эмпирического знания. *Вопросы философии*. 2011. № 2. С.104-114.
- 6) Луман Н. Эволюция науки. *Epistemology & Philosophy of Science*. 2017. Т. 52. № 2. С. 215-233.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3 і № 4

Тема 3. НАУКОВА КАРТИНА СВІТУ ТА ОСНОВНІ ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПЦІЇ НАУКИ ХХ-ХХІ ст. (4 год).*

План

1. Наукова картина світу: поняття, структура, функції, історичний розвиток.
2. Елементи філософії науки в працях діячів Античності та Нового часу (до ХІХ ст.).
3. Рольова гра «Захист в дисертаційній раді» (захист презентацій за загальною тематикою «Основні концепції науки в неklasичній та постнеklasичній філософії науки» – час на кожному (5-7 хвилин):
 - а) Позитивізм як філософія науки. Критика позитивістських теорій. Постпозитивістської концепції науки. Їх досягнення і обмеженості.
 - б) Наука в концепції логічного та лінгвістичного аналізу (Б. Рассел, Л. Вітгейнштайн, неопозитивізм).
 - в) Концепція конвенціоналізму (А. Пуанкаре).
 - г) Концепція прагматизму (Ч. Пірс, В. Джеймс, Р. Рорті).
 - д) Наука в концепції історизму (Т. Кун, С. Тулмін, В. Куайн та ін.).
 - е) Концепція критичного раціоналізму (К.Поппер, І. Лакатос)
 - ж) Концепція релятивізму (П.Фейерабенд, В.Куайн).
 - з) Концепція реалізму. «Науковий реалізм» У. Селларса.
 - і) Критика раціональності в доробку Г. Патнема.

Рекомендована допоміжна література
підручники іноземними мовами

- 1) Баранец Н.Г. *Философия науки в XX веке. Баранец Н.Г. Философия науки : учебник для аспирантов.* Ульяновск, Изд-ль Качалин А.В., 2013. С.98-126.
- 2) Бессонов Б.Н. *История и философия науки : учеб. пособие.* Москва, Изд-во Юрайт ; ИД Юрайт, 2010. С.188-334.
- 3) Будко В.В. *Философия науки: учебн.пособие.* Харьков, Консум, 2005. С.189-207.
- 4) Огородников В.П. *История и философия науки : учебн.пособие для аспирантов.* Санкт-Петербург, Питер, 2011. С. 217-226.
- 5) Проблемы истории и философии науки в произведениях мыслителей XX в. *История и философия науки : [учеб. пособие] / [Н. В. Бряник, О. Н. Томюк, Е. П. Стародубцева, Л. Д. Ламберов] ; под общ. ред. Н. В. Бряник, О. Н. Томюк ; М-во образования и науки Рос. Федерации, Урал. федер. ун-т.* Екатеринбург, Изд-во Урал. ун-та, 2014. С.181-288.
- 6) *Современная философия науки: знание, рациональность, ценности в трудах мыслителей Запада: Учебная хрестоматия. 2-е изд., перераб. и доп.* М.: Издательская корпорация «Логос», 1996. 400 с.

першоджерела

- 1) Витгенштейн Л. *Избранные работы; пер. с нем. и англ. В. Руднева.* Москва, Издательский дом «Территория будущего», 2005. 440 с.
- 2) Гадамер, Г.-Г. *Истина и метод. Основы философской герменевтики / Пер. с нем.; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова.* Москва, Прогресс, 1988. 704 с.
- 3) Дильтей В. *Введение в науки о духе / Пер. с нем. под ред. В.С. Малахова. Дильтей В. Собр.соч. в 6 тт. Т. 1.; под ред. А.В. Михайлова и Н.С. Плотникова.* Москва, Дом интеллектуальной книги, 2000. С.279-301.
- 4) *Коммуникация в современной науке: сб. переводов / Общ.ред.: Э.М. Мирский, В.Н. Садовский ; пер. М.К. Петров, Б.Г. Юдин.* Москва, Прогресс, 1978. 433 с.
- 5) Коллинз Р. *Социология философий. Глобальная теория интеллектуального изменения; пер.с англ. И.С. Розова и Ю.Б. Вертгейм.* Новосибирск, Сибирский хронограф, 2002. 1284 с.
- 6) Кун Т. *Структура научных революций; пер.с англ., сост. В.Ю. Кузнецов.* Москва, ООО «Изд-во АСТ», 2003. 605 с.
- 7) Лакатос И. *Избранные произведения по философии и методологии науки; пер.с англ. И.Н. Веселовского, А.Л. Никифорова, В.Н. Поруса.* Москва, Академический Проект; Трикста, 2008. 475 с.
- 8) Лакатос И. *Фальсификация и методология научно-исследовательских программ.* Москва, Медиум, 1995. 236 с.
- 9) Николис Г., Пригожин И. *Познание сложного.* Москва, Мир, 1990. 344 с.
- 10) Поппер К.Р. *Логика и рост научного знания. Избр. работы; пер. с англ.* Москва, Прогресс, 1983. 605 с.
- 11) Поппер К.Р. *Предположения и опровержения.* Москва, АСТ; Ермак, 2004. 638 с.

- 12) Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой; пер.с англ. Ю.А. Данилова ; общ.ред. и послеслов. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича и Ю.В. Сачкова. Москва, Прогресс, 1986. 432 с.
- 13) Рассел Б. Человеческое познание : его сфера и границы; пер.с англ. Н. Воробьева; статьи – пер.с англ. В. Горбатова; Общ.ред., сост., вступ. ст. А. Грязнова. Москва, ТЕРРА – Книжный клуб; Республика, 2000. 464 с.
- 14) Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. Москва, Республика, 1998. 413 с.
- 15) Рикер П. Конфликт интерпретаций: очерки о герменевтике / Пер. с фр. и вступит.ст. И. Вдовиной. Москва, “КАНОН-пресс-Ц”; “Кучково поле”, 2002. 624 с.
- 16) Рорти Р. Философия и зеркало природы. Новосибирск, Изд-во Новосиб. ун-та, 1997. 320 с.
- 17) Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки; пер.с англ. и нем. / Общ. ред. и авт. вступ. ст. И.С. Нарский. Москва, Прогресс, 1986. 542 с.
- 18) Фейерабенд П. Наука в свободном обществе. Москва, АСТ: АСТ МОСКВА, 2010. 378 с.
- 19) Флек Л. Возникновение и развитие научного факта : Введение в теорию стиля мышления и мыслительного комплекса; сост., предисл., пер.с англ, нем., польского яз.; общ.ред. В.Н. Паруса. Москва, Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 1999. 220 с.
- 20) Холтон Дж. Тематический анализ науки; пер.с англ., общ.ред. и послеслов. С.Р. Микулинского. Москва, Прогресс, 1980. 384 с.
- 21) Хьюбнер К. Критика научного разума / Отв.ред. к. филос. наук В.Н.Порус, пер.с нем. И.Т. Касавин. Москва, ИФ РАН, Бонн: Интер Национес, 1994. 326 с.

статті

- 1) Бальцер В., Снид Д. Новый структурализм. *Философская и социологическая мысль*. 1989. № 9. С. 50-60; № 10. С. 85-98.
- 2) Куайн В. Онтологическая относительность. *Современная философия науки : Учебная хрестоматия (сост. и перевод А. А. Печенкина)*. Москва, Логос, 1996. С. 40-60.
- 3) Майнбергер Г.К. Единство разума и многообразие рациональностей. *Вопросы философии*. 1997. № 9. С. 57-66.
- 4) Майнцер К. Сложность и самоорганизация. Возникновение новой науки и культуры на рубеже века. *Вопросы философии*. 1997. № 3. С. 48-61.
- 5) Пригожин И. Постигание реальности. *Знание – сила*. 1998. № 6. С. 3-11.
- 6) Рорти Р. Прагматизм без метода / Пер. Р. Хестанова. *Логос*. 1996. № 8. С. 155-172.
- 7) Рорти Р. Тексты и куски / Пер. И. Хестановой. *Логос*. 1996. № 8. С. 173-189.

- 8) Тоффлер О. Наука и изменение. *Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой* : Пер. с англ./ Общ. ред. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича и Ю.В. Сачкова. М.: Прогресс, 1986. С. 11-33.
- 9) Хинтиikka Я. Проблема истины в современной философии. *Вопросы философии*. 1996. № 9. С. 45-57.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема 4. НАУКОВЕ ЗНАННЯ : ДЖЕРЕЛА, СТРУКТУРА, ЛОГІКА ФОРМУВАННЯ (2 год.)*

План

1. Знання та природа структурованості знання. Поняття і атрибутивні елементи наукового знання.
2. Компоненти наукового знання, його систематичний і послідовний характер.
3. Динаміка наукового знання: кумулятивізм або антикумулятивізм.
4. Диференціації та інтеграції наукового знання.
5. Роль філософських концепцій в обґрунтуванні наукового знання, їх методологічні та світоглядні функції.
6. Екстенсивні та інтенсивні етапи в розвитку наукового знання.
7. Сучасні стратегії розвитку наукового знання.

Рекомендована допоміжна література до теми ***підручники іноземними мовами***

- 1) A Companion to the Philosophy of Science / Newton-Smith W.H. (ed.). Malden, MA : Blackwell Publishers, 2000. 596 p.
- 2) Allhoff F. *Philosophies of the Sciences: A Guide*. N.-Y., Wiley-Blackwell, 2010. 386 p.
- 3) Johansson L.-G. *Philosophy of Science for Scientists*. N.-Y., Springer, 2016. 257 p.
- 4) Баранец Н.Г. *Философия науки: учебник для аспирантов*. Ульяновск, Изд-ль Качалин А.В., 2013. 318 с.
- 5) Голубинцев В.О. *Философия науки*. Ростов н/Д : Феникс, 2007. 547 с.
- 6) Гришунин С.И. *Философия науки. Основные концепции и проблемы: учебн. пособие*. Москва, Либроком, 2009. 224 с.
- 7) Канке В.А. *История, философия и методология социальных наук: учебник*. Москва, Изд-во Юрайт, 2014. 572 с.
- 8) Колесова О.В. *Наука как способ духовного освоения реальности*. Нижний Новгород, Изд-во ННГУ, 2006. 222 с.
- 9) Кузьменко Г.Н. *Философия и методология науки: учебник для магистратуры*. Москва, Изд-во Юрайт, 2015. 450 с.
- 10) Лебедев С.А. *Курс лекций по философии науки: учебное пособие*. Москва, Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2014. 318 с.
- 11) Лебедев С.А. *Философия науки: общие проблемы: учебн. пособие*. Москва, Изд-во Московского университета, 2012. 336 с.
- 12) Лешкевич Т.Г. *Философия науки: учебн. пособие для аспирантов и*

соискателей учёной степени. Москва, ИНФРА-М, 2006. 272 с.

- 13) Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования: учеб. пособие. Москва, Прогресс-Традиция; МПСИ; Флинта, 2005. 464 с.
- 14) Основы философии науки: учебн.пособие для аспирантов; под ред. В.П. Кохановский. Ростов н/Д : Феникс, 2004. 608 с
- 15) Павлов А.В. Логика и методология науки. Современное гуманитарное познание и его перспективы: учебн.пособие. Москва, Флинта : Наука, 2010. 344 с.
- 16) Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук: учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук / Под ред. В.В. Миронова. Москва, Гардарики, 2006. 639 с.
- 17) Философия и методология науки: учебн.пособие / Купцов В.И. (ред.). Москва, Аспект Пресс, 1996. 551 с.
- 18) Философия и методология познания: учебник для магистров и аспирантов / Под общ. и науч. ред. В.Л. Обухова, Ю.Н. Солонина, В.П. Сальникова и В.В. Васильковой. Санкт-Петербург, Фонд поддержки науки и образования в области правоохранительной деятельности «Университет», 2003. 560 с.
- 19) Философия науки: учебн.пособие для вузов; под ред. С.А. Лебедева. 5-е изд., перераб. и доп. Москва, Академический Проект; Альма Матер, 2007. 731 с.
- 20) Философия социальных и гуманитарных наук: книга для чтения по программе кандидатского минимума «История и философия науки» / Ред.-сост. д. филос.н., профессор С.Ф. Мартынович. Саратов : ИЦ «Наука», 2009. 503 с.
- 21) Философия науки: Общие проблемы познания. Методология естественных и гуманитарных наук [хрестоматия] / отв. ред.-сост. Л.А Микешина. Москва, Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. 992 с.

першоджерела і монографії

- 1) Грундманн Р., Штерн Н. Власть научного знания. Санкт-Петербург, Алетейя, 2015. 324 с.
- 2) Знание как предмет эпистемологии / Рос. акад. наук, Ин-т философии; Отв. ред. В.А. Лекторский. Москва, ИФ РАН, 2011. 223 с.
- 3) Ивин А.А. Современная философия науки. Москва, Высш. шк., 2005. 592 с.
- 4) История и философия науки: основные имена и понятия / В. Губин, В. Полищук, Б. Емельянов, М. Ганопольский. Москва, Прондо, 2013. 490 с.
- 5) Канке В.А. Философия науки: краткий энциклопедический словарь. Москва, Издательство «Омега-Л», 2008. 328 с.
- 6) Капица П.Л. Эксперимент, теория, практика. Выступления, статьи. Москва, Наука, 1977. 354 с.
- 7) Кондауров В.И. Процесс формирования научного знания: монография.

- Москва, Инфра-М, 2013. 128 с.
- 8) Полани М. Личностное знание. На пути к посткритической философии; пер.с англ., под ред. В.А. Лекторского и В.И. Аршинова. Москва, Прогресс, 1985. 343 с.
 - 9) Поппер К.Р. Логика и рост научного знания. Избр. работы; пер. с англ. Москва, Прогресс, 1983. 605 с.
 - 10) Рассел Б. Человеческое познание: его сфера и границы; пер.с англ. Н. Воробьева; статьи – пер.с англ. В. Горбатова; Общ.ред., сост., вступ. ст. А. Грязнова. Москва, ТЕРРА – Книжный клуб; Республика, 2000. 464 с.
 - 11) Розин В.М. Наука: происхождение, развитие, типология, новая концептуализация. Москва, НПО «МОДЭК», МПСИ, 2008. 600 с.
 - 12) Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук / Под общ. ред. д-ра филос. наук, проф. В.В. Миронова. Москва, Гардарики, 2006. 639 с.
 - 13) Современная философия науки : знание, реальность, ценности в трудах мыслителей Запада : хрестоматия / Сост. А.А. Печенкин. Москва, Логос, 1996. 252 с.
 - 14) Фуко М. Археология знания; пер. с франц. Киев, Ника-Центр, 1996. 208 с.
 - 15) Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет; пер. с франц. Москва, Касталь, 1996. 448 с.

статті

- 1) Калинина Г.В., Исмуков Н.А., Сильвестрова Т.Я. Научное знание как сложная развивающаяся система. *Вестник ЧГУ*. 2012. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nauchnoe-znanie-kak-slozhnaya-razvivayuschaya-sistema> (дата обращения: 15.08.2020).
- 2) Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Интуиция как самодотраивание. *Вопросы философии*. 1994. № 12. С.110-122.
- 3) Лебедев М.В. Перспективы современных концепций надежности знания. *Вопросы философии*. 2007. № 11. С.119-132.
- 4) Лебедев С.А. Структура научного знания. *Философские науки*. 2005. № 10. С.83-100; № 11. С.124-135.
- 5) Лебедев С.А. Уровни научного знания. *Вопросы философии*. 2010. № 1. С.62-75.
- 6) Никитин Е.П. От идеологии к методологии. *Вопросы философии*. 1998. № 10. С.77-87.
- 7) Новосёлов М.М. Абстракция и логика объяснения. *Вопросы философии*. 2009. № 1. С.75-87.
- 8) Павлов П.В. К проблеме истинности знания в философии науки. *Научная мысль Кавказа*. 2015. № 2 (82). С. 19-23.
- 9) Садовничий В.А. Знание и мудрость в глобализирующемся мире. *Вопросы философии*. 2006. № 2. С.3-15.
- 10) Черникова И.В. Современная наука и научное познание в зеркале философской рефлексии. *Вестник Московского университета. Серия 7*.

Философия. 2004. № 6. С.94-103.

- 11) Швырев В.С. Рефлексия и понимание в современной науке. *Вопросы философии*. 1985. № 6. С.44-56.
- 12) Швырёв В.С. Рациональность в современной культуре. *Общественные науки и современность*. 1997. № 1. С.105-116.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема 5. СПЕЦИФІКА НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ. ЕМПІРИЧНИЙ І ТЕОРЕТИЧНИЙ РІВНІ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ (2 год.).

План

1. Структура наукового пізнання.
2. Наукова теорія як фундаментальна одиниця наукового знання. Структура і види наукових теорій.
3. Зв'язок наукової теорії з соціокультурним контекстом.
4. Метатеоретичний рівень наукового знання.
5. Емпіричний рівень наукового знання. Методи емпіричного дослідження. Спостереження і експеримент. Експеримент, його види та функції.
6. Науковий факт і його теоретична інтерпретація. Види наукового пояснення. Пояснення і передбачення.
7. Теоретичний рівень наукового знання. Методи теоретичного пізнання. Абстракція, ідеалізація, моделювання, аксіоматичний метод.
8. Процес розгортання наукового пізнання: наукова проблема, гіпотеза.

Рекомендована додаткова література до теми **підручники іноземними мовами**

- 1) A Companion to the Philosophy of Science / Newton-Smith W.H. (ed.). Malden, MA : Blackwell Publishers, 2000. 596 p.
- 2) Allhoff F. *Philosophies of the Sciences: A Guide*. N.-Y., Wiley-Blackwell, 2010. 386 p.
- 3) Johansson L.-G. *Philosophy of Science for Scientists*. N.-Y., Springer, 2016. 257 p.
- 4) Баранец Н.Г. *Философия науки: учебник для аспирантов*. Ульяновск, Изд-ль Качалин А.В., 2013. 318 с.
- 5) Бессонов Б.Н. *История и философия науки: учеб. пособие*. Москва, Издательство Юрайт ; ИД Юрайт, 2010. 395 с.
- 6) Бряник Н.В. и др. *История и философия науки; под общ. ред. Н.В. Бряник, О.Н. Томюк*. Екатеринбург, Изд-во Урал. ун-та, 2014. 288 с.
- 7) Голубинцев В.О. *Философия науки*. Ростов н/Д : Феникс, 2007. 547 с.
- 8) Денисов С.Ф. *История и философия науки: учебн. пособие*. Ч. I. Наука и ее институциональная специфика. Омск, Изд-во ОмГПУ, 2007. 292 с.
- 9) *История и философия науки: учебн. пособие для аспирантов; под ред. А.С. Мамзина*. Санкт-Петербург, Питер, 2013. 665 с.
- 10) *История и философия науки. Философия науки: учебн. пособие*. Санкт-Петербург, Изд-во Политехн. ун-та, 2013. 665 с.
- 11) *История и философия науки: философия науки: учебн. пособие для аспирантов / Крянев Ю.В., Моторина Л.Е. (ред.). 2-е изд., перераб. и доп.*

- Москва, Альфа-М, ИНФРА-М, 2011. 416 с.
- 12) Зеленов Л.А. и др. История и философия науки: учебн.пособие. Москва, ФЛИНТА: Наука, 2011. 472 с.
 - 13) Канке В.А. История, философия и методология социальных наук: учебник. Москва, Изд-во Юрайт, 2014. 572 с.
 - 14) Кузьменко Г.Н. Философия и методология науки: учебник для магистратуры. Москва, Изд-во Юрайт, 2015. 450 с.
 - 15) Лебедев С.А. Курс лекций по философии науки : учебное пособие. Москва, Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2014. 318 с.
 - 16) Лебедев С.А. Философия науки: общие проблемы : учебн.пособие. Москва, Изд-во Московского университета, 2012. 336 с.
 - 17) Лешкевич Т.Г. Философия науки: учебн.пособие для аспирантов и соискателей учёной степени. Москва, ИНФРА-М, 2006. 272 с.
 - 18) Мареева Е.В. и др. Философия науки. Москва, Инфра-М, 2010. 333 с.
 - 19) Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования: учеб. пособие. Москва, Прогресс-Традиция; МПСИ; Флинта, 2005. 464 с.
 - 20) Никитич Л.А. История и философия науки: учебн.пособие для студентов и аспирантов вузов. Москва, ЮНИТИ-ДАНА, 2008. 335 с.
 - 21) Огородников В.П. История и философия науки: учебн.пособие для аспирантов. Санкт-Петербург, Питер, 2011. 352 с.
 - 22) Основы философии науки: учебн.пособие для вузов / под ред. проф. С.А. Лебедева. Москва, Академический Проект, 2005. 544 с.
 - 23) Основы философии науки: учебн.пособие для аспирантов; под ред. В.П. Кохановский. Ростов н/Д : Феникс, 2004. 608 с
 - 24) Павлов А.В. Логика и методология науки. Современное гуманитарное познание и его перспективы: учебн.пособие. Москва, Флинта : Наука, 2010. 344 с.
 - 25) Старжинский В.П., Цепкало В.В. Методология науки и инновационная деятельность. Пособие для аспирантов, магистрантов и соискателей ученой степени кандидата наук всех специальностей. 3-е изд., испр. и доп. Минск, БНТУ, 2010. 288 с.
 - 26) Степин В.С. История и философия науки: учебник. Москва, Академ.проект; Трикста, 2011. 423 с.
 - 27) Торосян В.Г. История и философия науки: учебник для вузов. Москва, Гуманит.изд. центр ВЛАДОС, 2012. 368 с.
 - 28) Философия и методология науки: учебн.пособие / Купцов В.И. (ред.). Москва, Аспект Пресс, 1996. 551 с.
 - 29) Философия и методология познания : учебник для магистров и аспирантов / Под общ. и науч. ред. В.Л. Обухова, Ю.Н. Солонина, В.П. Сальникова и В.В. Васильковой. Санкт-Петербург, Фонд поддержки науки и образования в области правоохранительной деятельности «Университет», 2003. 560 с.
 - 30) Философия науки: учебн.пособие для вузов; под ред. С.А. Лебедева. 5-е

изд., перераб. и доп. Москва, Академический Проект; Альма Матер, 2007. 731 с.

- 31) Философия науки: Общие проблемы познания. Методология естественных и гуманитарных наук [хрестоматия] / отв. ред.-сост. Л.А. Микешина. Москва, Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. 992 с.
- 32) Яскевич Я.С. Философия и методология науки. Вопросы и ответы: полный курс подготовки к кандидатскому экзамену. Минск, Выш. шк., 2007. 656 с.

першоджерела і монографії

- 1) Андреев И.Д. Теория как форма организации научного знания. Москва, Наука, 1979. 302 с.
- 2) Бахтин М. К методологии гуманитарных наук. *Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества*; Сост. С.Г. Бочаров ; примеч. С.С. Аверинцев и С.Г. Бочаров. 2-е изд. Москва, Иск-во, 1986. С.381-393.
- 3) Бэкон Ф. Новый Органон. *Бэкон Ф. Сочинения в двух томах. Т.2.* Москва, Мысль, 1972. С. 7-222.
- 4) Вахтомин Н.К. Генезис научного знания. Москва, Наука. 1973. 283 с.
- 5) Витгенштейн Л. Избранные работы; пер. с нем. и англ. В. Руднева. Москва, Изд-кий дом «Территория будущего», 2005. 440 с.
- 6) Войшвилло Е.К., Никифоров А.Л. Проблема взаимоотношения эмпирического и теоретического знаний. Диалектика научного познания Москва, Наука, 1978. С. 393-416.
- 7) Ворожцов В.П., Москаленко А.М., Шубина М.П. Гносеологическая природа и методологическая функция научной теории. Новосибирск, Наука, 1990. 285 с.
- 8) Гадамер, Г.-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. / Пер. с нем.; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. Москва, Прогресс, 1988. 704 с.
- 9) Декарт Р. Рассуждения о методе. *Декарт Р. Сочинения в двух томах. Т.1.* Москва, Мысль, 1989. С. 250-296.
- 10) Канке В.А. Философия науки: краткий энциклопедический словарь. Москва, Издательство «Омега-Л», 2008. 328 с.
- 11) Капица П.Л. Эксперимент, теория, практика. Выступления, статьи. Москва, Наука, 1977. 354 с.
- 12) Карпович В. Н. Проблема. Гипотеза. Закон. Новосибирск: Наука, 1980. 176 с.
- 13) Копнин В.П. Гносеологические и логические основы науки. Москва, Мысль, 1974. 568 с.
- 14) Краузе А.А., Шипунова О.Д. Парадигмы и проблемы философии науки. Санкт-Петербург, Изд-во Политехн.ун-та, 2008. 252 с.
- 15) Коэн М., Нагель Э. Введение в логику и научный метод / пер. с англ. П. С. Куслия. Челябинск: Социум, 2010. 655 с.
- 16) Лакатос И. Избранные произведения по философии и методологии науки; пер.с англ. И.Н. Веселовского, А.Л. Никифорова, В.Н. Поруса, Москва, Академический Проект; Трикста, 2008. 475 с.

- 17) Лебедев С.А. Философия науки: словарь основных терминов. Москва, ИНФРА-М, 2006. 320 с.
- 18) Лекторский В.А. Единство эмпирического и теоретического в научном познании. Проблемы научного метода. Москва, Наука, 1964. С. 81-108.
- 19) Ло Дж. После метода: беспорядок и социальная наука. Москва, Изд-во Института Гайдара, 2015. 351 с.
- 20) Маліцький Б.А. Прикладне наукознавство. Київ, Фенікс, 2007. 464 с.
- 21) Меркулов И. П. Метод гипотез в истории научного познания: монография. М.: Наука, 1984. 188 с.
- 22) Морен Э. Метод. Природа Природы; пер с.фр. Е.Н. Князевой. Москва, Прогресс-Традиция, 2005. 464 с.
- 23) Новиков А.С. Структурный анализ науки: Проблемы. Поиски. Открытия. 2-е изд., суц.перераб. и доп. Москва, ЛЕНАНД, 2015. 480 с.
- 24) Огурцов А.П. Философия науки: двадцатый век: Концепции и проблемы. В 3-х ч. Санкт-Петербург, Издательский дом «Мир», 2011. 501 с.
- 25) Полани М. Личностное знание. На пути к посткритической философии; пер.с англ., под ред. В.А. Лекторского и В.И. Аршинова. Москва, Прогресс, 1985. 343 с.
- 26) Поппер К.Р. Логика и рост научного знания. Избр. работы; пер. с англ. Москва, Прогресс, 1983. 605 с.
- 27) Поппер К. Р. Объективное знание. Эволюционный подход / пер. с англ. Д. Г. Лахути; отв. ред. В. Н. Садовский. М.: Эдиториал УРСС, 2002. 384 с.
- 28) Поппер К.Р. Предположения и опровержения. Москва, АСТ ; Ермак, 2004. 638 с.
- 29) Рассел Б. Человеческое познание: его сфера и границы; пер.с англ. Н. Воробьева; статьи – пер.с англ. В. Горбатова; Общ.ред., сост., вступ. ст. А. Грязнова. Москва, ТЕРРА – Книжный клуб; Республика, 2000. 464 с.
- 30) Рузавин Г. И. Философия науки. Москва, ЮНИТИ-ДАНА, 2005. 400 с.
- 31) Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки; пер.з фр. В. Шовкун. Київ, Основи, 1998. 669 с.
- 32) Селье Г. От мечты к открытию: Как стать ученым. Москва, Прогресс, 1987. 368 с.
- 33) Современная философия науки : знание, реальность, ценности в трудах мыслителей Запада : хрестоматия / Сост. А.А. Печенкин. Москва, Логос, 1996. 252 с.
- 34) Степин В.С. Теоретическое знание : Структура, историческая эволюция. Москва, Прогресс-Традиция, 2000. С. 533-640.
- 35) Уайтхед А. Избранные работы по философии. Москва, Прогресс, 1990. 718 с.
- 36) Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки; пер.с англ. и нем. / Общ. ред. и авт. вступ. ст. И.С. Нарский. Москва, Прогресс, 1986. 542 с.

- 37) Фейерабенд П. Против метода. Очерк анархистской теории познания. Москва, Весна, 2020. 566 с.
- 38) Флек Л. Возникновение и развитие научного факта: Введение в теорию стиля мышления и мыслительного комплекса; сост., предисл., пер.с англ., нем., польск.яз. ; общ.ред. В.Н. Паруса. Москва, Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 1999. 220 с.
- 39) Франк Ф. Философия науки. Связь между наукой и философией. Москва, Иностранная литература, 1960. 544 с.
- 40) Хилькевич А. П. Гносеологическая природа гипотезы. Минск, 1974. 159 с.
- 41) Холтон Дж. Тематический анализ науки; пер.с англ., общ.ред. и послеслов. С.Р. Микулинского. Москва, Прогресс, 1980. 384 с.
- 42) Хьюбнер К. Критика научного разума / Отв.ред. к. филос. наук В.Н.Порус, пер.с нем. И.Т. Касавин. Москва, ИФ РАН, Бонн: Интер Национес, 1994. 326 с.
- 43) Швырев В.С. Теоретическое и эмпирическое в научном познании. Москва, Наука, 1978. 382 с.
- 44) Яскевич Я.С. Методология и этика в современной науке: поиск открытой рациональности. Минск, БГЭУ, 2007. 186 с.

статті

- 1) Бряник Н.В. Особенности эксперимента «неклассической науки». *Эпистемология и философия науки*. 2012. №1. С.108-124.
- 2) Варыгин Д.В. Метатеоретический уровень знания и понимание. *Вестник Башкирского университета*. 2015. № 1. С. 250-253.
- 3) Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Интуиция как самодистраивание. *Вопросы философии*. 1994. № 12. С.110-122.
- 4) Кравец А.С. Стиль научного мышления. *Природа*. 1988. № 1. С. 26-33.
- 5) Кузнецов В.И., Бургін М.С. Наукова теорія і її підсистеми. *Філософ. думка*. 1987. № 5. С.34-46.
- 6) Лазарев Ф.В., Лебедев С.А. Проблема истины в социально-гуманитарных науках : интервальный подход. *Вопросы философии*. 2005. № 10. С. 95-116.
- 7) Лебедев С. А. Структура науки. *Вестник Московского университета. Сер. 7: Философия*. 2010. № 3. С.26-50.
- 8) Лебедев С.А. Структура научного знания. *Философские науки*. 2005. № 10. С.83-100; № 11. С.124-135.
- 9) Лебедев С.А. Уровни научного знания. *Вопросы философии*. 2010. № 1. С.62-75.
- 10) Левин Г.Д. Три взгляда на природу теоретического и эмпирического знания. *Вопросы философии*. 2011. № 2. С.104-114.
- 11) Мамчур Е.А. Фундаментальная наука и современные технологии. *Вопросы философии*. 2011. № 3. С.80-89.
- 12) Никитин Е.П. От идеологии к методологии. *Вопросы философии*. 1998. № 10. С.77-87.
- 13) Новосёлов М.М. Абстракция и логика объяснения. *Вопросы философии*.

2009. № 1. С.75-87.

- 14) Орешников И.М., Шкерина Т.И. Современная философия науки: предмет, круг проблем, концепции, гуманистический смысл и назначение. *История и педагогика естествознания*. 2019. № 2. С.5-17.
- 15) Павлов П.В. К проблеме истинности знания в философии науки. *Научная мысль Кавказа*. 2015. № 2 (82). С. 19-23.
- 16) Петров М.К. Личное и безличное в научной деятельности. *Социология науки и технологий*. 2011. № 1. Том. 2. С.83-102.
- 17) Пригожин И. Постижение реальности. *Знание – сила*. 1998. № 6. С.3-11.
- 18) Ракитов А.И. Факт. *Философская энциклопедия*. Т.5. Москва, СЭ, 1970. С. 332.
- 19) Садовничий В.А. Знание и мудрость в глобализирующемся мире. *Вопросы философии*. 2006. № 2. С.3-15.
- 20) Сидоренко Н.И. Гипотеза как форма научного познания. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов, Грамота, 2014. № 5 (43): в 3-х ч. Ч. III. С. 168-173.
- 21) Хинтиikka Я. Проблема истины в современной философии. *Вопросы философии*. 1996. № 9. С.45-57.
- 22) Швырев В.С. Рефлексия и понимание в современной науке. *Вопросы философии*. 1985. № 6. С.44-56.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема 6. ДИСКУРС. СПЕЦИФІКА НАУКОВОГО ДИСКУРСУ (2 год.)*

План

1. Наука як епістемологічний дискурс. Епістемологічні наслідки міждисциплінарної революції у науці.
2. Особливості соціологічного повороту у філософії науки. Соціологічний підхід до науки як форма натуралізму у філософії науки.
3. Специфіка об'єкту, предмету, методу соціально-гуманітарного дискурсу. Умовність дихотомії: соціально-гуманітарне – природниче знання.
4. Номологічна і ідеографічна епістемології в соціально-гуманітарних науках. Антисцієнтизм і критика лінійного пояснення у дискурсивному і нарратологічному підходах.
5. Герменевтика і феноменологія як філософські засади становлення соціально-гуманітарних методологій.
6. Проблема тем і тематики в сучасному науковому дискурсі.
7. Сучасний юридичний дискурс: провідні напрямки та актуальні проблеми межі ХХ-ХХІ ст.

Рекомендована додаткова література до теми підручники іноземними мовами

- 1) A Companion to the Philosophy of Science / Newton-Smith W.H. (ed.). Malden, MA : Blackwell Publishers, 2000. 596 p.
- 2) Allhoff F. *Philosophies of the Sciences: A Guide*. N.-Y., Wiley-Blackwell, 2010. 386 p.

- 3) Johansson L.-G. Philosophy of Science for Scientists. N.-Y., Springer, 2016. 257 p.
- 4) Losee John. A Historical Introduction to the Philosophy of Science. N.-Y., Oxford University Press, 1972. 314 p.
- 5) DeWitt Richard, Worldviews: An Introduction to the History and Philosophy of Science, 2nd Ed. N.-Y., Wiley-Blackwell, 2010. 386 p.
- 6) Баранец Н.Г. Философия науки: учебник для аспирантов. Ульяновск, Изд-ль Качалин А.В., 2013. 318 с.
- 7) Бессонов Б.Н. История и философия науки: учеб. пособие. Москва, Издательство Юрайт ; ИД Юрайт, 2010. 395 с.
- 8) Бряник Н.В. и др. История и философия науки; под общ. ред. Н.В. Бряник, О.Н. Томюк. Екатеринбург, Изд-во Урал. ун-та, 2014. 288 с.
- 9) Голубинцев В.О. Философия науки. Ростов н/Д : Феникс, 2007. 547 с.
- 10) Гришунин С.И. Философия науки. Основные концепции и проблемы: учебн. пособие. Москва, Либроком, 2009. 224 с.
- 11) Денисов С.Ф. История и философия науки: учебн. пособие. Ч. I. Наука и ее институциональная специфика. Омск, Изд-во ОмГПУ, 2007. 292 с.
- 12) История и философия науки: учебн. пособие для аспирантов; под ред. А.С. Мамзина. Санкт-Петербург, Питер, 2013. 665 с.
- 13) История и философия науки. Философия науки: учебн. пособие. Санкт-Петербург, Изд-во Политехн. ун-та, 2013. 665 с.
- 14) История и философия науки: философия науки: учебн. пособие для аспирантов / Крянев Ю.В., Моторина Л.Е. (ред.). 2-е изд., перераб. и доп. Москва, Альфа-М, ИНФРА-М, 2011. 416 с.
- 15) Зеленов Л.А. и др. История и философия науки: учебн. пособие. Москва, ФЛИНТА: Наука, 2011. 472 с.
- 16) Канке В.А. История, философия и методология социальных наук: учебник. Москва, Изд-во Юрайт, 2014. 572 с.
- 17) Колесова О.В. Наука как способ духовного освоения реальности. Нижний Новгород, Изд-во ННГУ, 2006. 222 с.
- 18) Кузьменко Г.Н. Философия и методология науки: учебник для магистратуры. Москва, Изд-во Юрайт, 2015. 450 с.
- 19) Лебедев С.А. Курс лекций по философии науки : учебное пособие. Москва, Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2014. 318 с.
- 20) Лебедев С.А. Философия науки: общие проблемы : учебн. пособие. Москва, Изд-во Московского университета, 2012. 336 с.
- 21) Лешкевич Т.Г. Философия науки: учебн. пособие для аспирантов и соискателей учёной степени. Москва, ИНФРА-М, 2006. 272 с.
- 22) Мареева Е.В. и др. Философия науки. Москва, Инфра-М, 2010. 333 с.
- 23) Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования: учеб. пособие. Москва, Прогресс-Традиция; МПСИ; Флинта, 2005. 464 с.
- 24) Никитич Л.А. История и философия науки: учебн. пособие для студентов и аспирантов вузов. Москва, ЮНИТИ-ДАНА, 2008. 335 с.

- 25) Огородников В.П. История и философия науки: учебн.пособие для аспирантов. Санкт-Петербург, Питер, 2011. 352 с.
- 26) Основы философии науки: учебн.пособие для вузов / под ред. проф. С.А. Лебедева. Москва, Академический Проект, 2005. 544 с.
- 27) Основы философии науки: учебн.пособие для аспирантов; под ред. В.П. Кохановский. Ростов н/Д : Феникс, 2004. 608 с
- 28) Павлов А.В. Логика и методология науки. Современное гуманитарное познание и его перспективы: учебн.пособие. Москва, Флинта : Наука, 2010. 344 с.
- 29) Смит Р. История гуманитарных наук; [пер.с англ.] ; под науч. ред. М. Носова; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. 2-е изд. Москва, Изд.дом ГУ ВШЭ, 2008. 392 с.
- 30) Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук : учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук / Под ред. В.В. Миронова. Москва, Гардарики, 2006. 639 с.
- 31) Старжинский В.П., Цепкало В.В. Методология науки и инновационная деятельность. Пособие для аспирантов, магистрантов и соискателей ученой степени кандидата наук всех специальностей. 3-е изд., испр. и доп. Минск, БНТУ, 2010. 288 с.
- 32) Степин В.С. История и философия науки: учебник. Москва, Академ.проект; Трикста, 2011. 423 с.
- 33) Философия и методология познания: учебник для магистров и аспирантов / Под общ. и науч. ред. В.Л. Обухова, Ю.Н. Солонина, В.П. Сальникова и В.В. Васильковой. Санкт-Петербург, Фонд поддержки науки и образования в области правоохранительной деятельности «Университет», 2003. 560 с.
- 34) Философия науки: учебн.пособие для вузов; под ред. С.А. Лебедева. 5-е изд., перераб. и доп. Москва, Академический Проект; Альма Матер, 2007. 731 с.
- 35) Философия социальных и гуманитарных наук: книга для чтения по программе кандидатского минимума «История и философия науки» / Ред.-сост. д. филос.н., профессор С.Ф. Мартынович. Саратов : ИЦ «Наука», 2009. 503 с.
- 36) Философия науки: Общие проблемы познания. Методология естественных и гуманитарных наук [хрестоматия] / отв. ред.-сост. Л.А. Микешина. Москва, Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. 992 с.
- 37) Чернов С.А. История и философия науки: учебн.пособие. Санкт-Петербург, СПбГУТ, 2014. 328 с.
- 38) Яскевич Я.С. Философия и методология науки. Вопросы и ответы: полный курс подготовки к кандидатскому экзамену. Минск, Выш. шк., 2007. 656 с.
- 39) Ясницкий Л.Н., Данилевич Т.В. Современные проблемы науки: учебн.пособие. Москва, БИНОМ. Лаборатория знаний, 2008. 294 с.

першоджерела і монографії

- 1) Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова Київ, Таксон, 2016. 234 с. URL : https://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf
- 2) Коллинз Р. Социология философий. Глобальная теория интеллектуального изменения; пер.с англ. И.С. Розова и Ю.Б. Вертгейм. Новосибирск, Сибирский хронограф, 2002. 1284 с.
- 3) Маліцький Б.А. Прикладне наукознавство. Київ, Фенікс, 2007. 464 с.
- 4) Наука глазами гуманитария / В.А. Лекторский (отв. ред.). Москва, Наука, 2005. 684 с.
- 5) Наука и общество на рубеже веков / А.Н. Авдулов (ред.). Москва, ИНИОН РАН, 2000. 188 с.
- 6) Полани М. Личностное знание. На пути к посткритической философии; пер.с англ., под ред. В.А. Лекторского и В.И. Аршинова. Москва, Прогресс, 1985. 343 с.
- 7) Рикер П. Конфликт интерпретаций: очерки о герменевтике. / Пер. с фр. и вступит.ст. И. Вдовиной. Москва, “КАНОН-пресс-Ц”; “Кучково поле”, 2002. 624 с.
- 8) Розин В.М. Наука: происхождение, развитие, типология, новая концептуализация. Москва, НПО «МОДЭК», МПСИ, 2008. 600 с.
- 9) Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки; пер.з фр. В. Шовкун. Київ, Основи, 1998. 669 с.
- 10) Селье Г. От мечты к открытию: Как стать ученым. Москва, Прогресс, 1987. 368 с.
- 11) Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук / Под общ. ред. д-ра филос. наук, проф. В.В. Миронова. Москва, Гардарика, 2006. 639 с.
- 12) Современная философия науки : знание, реальность, ценности в трудах мыслителей Запада : хрестоматия / Сост. А.А. Печенкин. Москва, Логос, 1996. 252 с.
- 13) Фейерабенд П. Наука в свободном обществе. Москва, АСТ: АСТ МОСКВА, 2010. 378 с.
- 14) Франк Ф. Философия науки. Связь между наукой и философией. Москва, ЛКИ, 2007. 512 с.
- 15) Фуко М. Археология знания; пер. с франц. Киев, Ника-Центр, 1996. 208 с.
- 16) Ягодзінський С.М. Науковий дискурс в умовах інформаційного суспільства: методологічний і соціокультурний аспекти. Дис. ... 09.00.02 – діалектика і методологія пізнання, к.філос.н. / Нац.авіац.ун-т, Київ, 2008. 200 с.

статті

- 1) Агацци Э. Ответственность – подлинное основание для управления свободной наукой. *Вопросы философии*. 1992. № 1. С.30-40.
- 2) Арутюнова Н.Д. Дискурс. *Лингвистический энциклопедический словарь*.

- Москва, Сов. энциклопедия, 1990. С.136-137.
- 3) Ахтаева, Л. А. Научный дискурс как специфическая разновидность дискурсивной деятельности. *Молодой ученый*. 2010. № 7 (18). С. 144-150.
 - 4) Бондарев В.П., Бойченко О.В. Структура и функционирование научного коллектива (коммуникативный аспект). *Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология*. 2011. № 1. С. 80-97.
 - 5) Бурганова Л.А., Мягков Г.П. Образ научного сообщества: эволюция методологических репрезентаций. *Вестник экономики, права и социологии*. 2017. № 2. С.139-146.
 - 6) Евграфова Т.Н. О герменевтическом круге как методе научного познания в социально-гуманитарных науках. *Вестник Российского университета кооперации*. 2014. № 1(15). С. 60-65.
 - 7) Огурцов А. П. Научный дискурс: власть и коммуникация (дополнительность двух традиций). *Филос.исслед.* 1993. Вып. 3. С. 12-59.
 - 8) Петров М.К. Личное и безличное в научной деятельности. *Социология науки и технологий*. 2011. № 1. Том. 2. С.83-102.
 - 9) Покотыло М.В. Особенности коммуникативно-прагматического пространства научного дискурса. *Международный научно-исследовательский журнал*. 2017. № 07 (61) Часть 1. С. 127-129.
 - 10) Розов М.А. О соотношении естественнонаучного и гуманитарного познания (проблема методологического изоморфизма). *Науковедение*. 2000. № 4. С. 141-166.
 - 11) Садовничий В.А. Знание и мудрость в глобализирующемся мире. *Вопросы философии*. 2006. № 2. С.3-15.
 - 12) Сачков Ю.В. Полифункциональность науки. *Вопросы философии*. 1995. № 11. С. 47-57.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема 7. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ (2 год.)

План

1. Проблема методологічної кризи науки ХХ – початку ХХІ ст.
2. Сутність і основні тенденції світової глобалізації в науці. Екологізація науки як одна з тенденцій глобалізації.
3. Фундаментальні та прикладні дослідження в просторі глобалізації.
4. Наука і технологія: особливості взаємодії й сучасний розвиток.
5. Синергетика як нове світобачення науки в ХХ-ХХІ ст.
6. Складний нелінійний стиль мислення: основні характеристики та складові елементи.
7. Наукові спільноти. Поняття наукового співтовариства як дискурсу.
8. Роль трансдисциплінарних методологій та їх філософських засад для забезпечення комунікації представників різних дисциплін.
9. Морально-етичні проблеми науки ХХ-ХХІ ст. Проблема академічної доброчесності в добу інформаційного суспільства.

Рекомендована додаткова література до теми
підручники іноземними мовами

- 1) Бургин М.С., Кузнецов В.И. Введение в современную точную методологию науки : Структуры систем знания : пособие для студентов вузов. Москва, АО «Аспект Пресс», 1994. 304 с.
- 2) Голубинцев В.О. Философия науки. Ростов н/Д, Феникс, 2007. С.241-250.
- 3) Ивин А.А. Современная философия науки. Москва, Высш.школа, 2005. С.271-304, 447-457, 518-590.
- 4) Канке В.А. История, философия и методология социальных наук : учебник для магистров. Москва, Изд-во Юрайт, 2014. 572 с.
- 5) Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования : учеб. пособие. Москва, Прогресс-Традиция ; МПСИ ; Флинта, 2005. 464 с.
- 6) Огородников В.П. Особенности современного этапа развития науки. Перспективы научно-технического прогресса. *Огородников В.П. История и философия науки : учебн.пособие для аспирантов.* Санкт-Петербург, Питер, 2011. С.253-276.
- 7) Пивоев, В. М. Философия и методология науки: учебное пособие для магистров и аспирантов. Петрозаводск: Изд-во ПетрГУ, 2013. С.75-90.
- 8) Философия социальных и гуманитарных наук : книга для чтения по программе кандидатского минимума «История и философия науки» / Ред.-сост. д. филос.н., профессор С.Ф. Мартынович. Саратов, Издательский центр «Наука», 2009. 503 с.
- 9) Философия науки : Общие проблемы познания. Методология естественных и гуманитарных наук : хрестоматия / отв. ред.-сост. Л.А Микешина. Москва, Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. 992 с.
- 10) Ясницкий Л.Н., Данилевич Т.В. Современные проблемы науки : учебн.пособие. Москва, БИНОМ. Лаборатория знаний, 2008. 294 с.

монографії

- 1) Аршинов В.И. Синергетика как феномен постнеклассической науки. Москва, ИФРА, 1999. 203 с.
- 2) Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ, Таксон, 2016. 234 с. URL : https://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf
- 3) Бевзенко Л.Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций. Киев, Институт социологии НАН Украины, 2002. 437 с.
- 4) Габович О. і ін., Кузнецов В., Семенова Н. Українська фундаментальна наука і європейські цінності. Київ, Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 208 с.

- 5) Європейська хартія дослідників. Кодекс працевлаштування наукових працівників Human Resources and Mobility, 2005. 25 с.
- 6) Канке В.А. Философия науки : краткий энциклопедический словарь. Москва, Издательство «Омега-Л», 2008. 328 с.
- 7) Ло Дж. После метода: беспорядок и социальная наука. Москва, Изд-во Института Гайдара, 2015. 351 с.
- 8) Наука глазами гуманитария / В.А. Лекторский (отв. ред.). Москва, Наука, 2005. 684 с.
- 9) Николис Г., Пригожин И. Познание сложного. Москва, Мир, 1990. 344 с.
- 10) Полани М. Личностное знание. На пути к посткритической философии ; пер.с англ., под ред. В.А. Лекторского и В.И. Аршинова. Москва, Прогресс, 1985. 343 с.
- 11) Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой; пер.с англ. Ю.А. Данилова; общ.ред. и послеслов. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича и Ю.В. Сачкова. Москва, Прогресс, 1986. 432 с.
- 12) Райх, М., Долан, С. Глобальный кризис. За гранью очевидного; пер. с англ. Москва, Претекст, 2010. 416 с.
- 13) Рикер П. Конфликт интерпретаций: очерки о герменевтике / Пер. с фр. и вступит.ст. И. Вдовиной. Москва, «КАНОН-пресс-Ц»; «Кучково поле», 2002. 624 с.
- 14) Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки / Ж. Рюс ; пер.з фр. В. Шовкун. – К. : Основи, 1998. – 669 с.
- 15) Философские и методологические проблемы наук о государстве и праве. *Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук: учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук* / под общ. ред. д-ра филос. наук, проф. В.В. Миронова. Москва, Гардарики, 2006. С.618-623.
- 16) Философские проблемы социально-гуманитарных наук. *Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук: учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук* / под общ. ред. д-ра филос. наук, проф. В.В. Миронова. Москва, Гардарики, 2006. С.477-563.
- 17) Современная философия науки: знание, реальность, ценности в трудах мыслителей Запада: хрестоматия / Сост. А.А. Печенкин. Москва, Логос, 1996. – 252 с.
- 18) Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции; пер.с англ. М.Б. Левина. Москва, ООО «Изд-во АСТ», ОАО «Люкс», 2004. 349 с.
- 19) Хайтун С.Д., Кризис науки как зеркальное отражение кризиса теории познания, М., «Ленанд», 2014. С. 18-19.
- 20) Шапиро И. Бегство от реальности в гуманитарных науках; пер.с англ. Д. Узланера ; Нац.исслед.ун-т «Высш.школа экономики». Москва, Изд.дом Высш.школы экономики, 2011. 368 с.

- 1) Арутюнова Н.Д. Дискурс. *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва, Сов. энциклопедия, 1990. С.136-137.
- 2) Бонавентура Дж. О возвращении науки к технологии. *Вопросы философии*. 1993. № 8. С. 132-172.
- 3) Боруленков Ю.П. Юридическое познание: кризис методологии. *Мир политики и социологии*. 2013. № 10. С. 205-214. URL: <http://skspba.ru/wp-content/uploads/2018/01/Юридическое-познание-кризис-методологии.pdf>
- 4) Булекбаев С.Б. О методологическом кризисе общественной науки в контексте вызовов современности. *Знание. Понимание. Умение*, [S.l.], n. 1, март 2016. URL:<http://journals.mosgu.ru/zpu/article/view/210>>. Дата доступа: 29 окт. 2019. doi:<http://dx.doi.org/10.17805/zpu.2016.1.3>.
- 5) Верещагин И.А. Синергетика. *Верещагин И.А. Философия и наука. Хаос и симметрия*. Минск, БФ ПГТУ, 2016. С. 262-364.
- 6) Гусейнов Р.М., Алиев М.Н., Азизова Л.Р. Экологизация науки как основа формирования природоохранного мировоззрения у интеллигенции. *Известия ДГПУ. Естественные и точные науки*. 2008. №2. С.70-76. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekologizatsiya-nauki-kak-osnova-formirovaniya-prirodoohrannogo-mirovozzreniya-u-intelligentsii> (дата обращения: 29.10.2019).
- 7) Етичний кодекс ученого України. *Бюлетень Вищої атестаційної комісії України*. 2010 р., № 2, стор. 2 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09>
- 8) Иванский В.П., Ковалев С.И. Роль философии рациональности в правовых исследованиях (ч.І). *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Юридические науки*, 2019. № 23 (1), 48-61. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-filosofii-ratsionalnosti-v-pravovyh-issledovaniyah-chast-i>
- 9) Иванский В.П., Ковалев С.И. (). Роль философии рациональности в правовых исследованиях (часть II). *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Юридические науки*, 2019. № 23 (2), 184-199. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-filosofii-ratsionalnosti-v-pravovyh-issledovaniyah-chast-ii>
- 10) Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Интуиция как самодотраивание. *Вопросы философии*. 1994. № 12. С.110-122.
- 11) Лысенко В.М., Лысенко О.В., Бивол В.Г. Экологизация науки – путь предотвращения системных кризисов URL : https://novyn.kpi.ua/2009-3-1/07_Lisenko.pdf
- 12) Майнцер К. Сложность и самоорганизация. Возникновение новой науки и культуры на рубеже века. *Вопросы философии*. 1997. № 3. С. 48-61.
- 13) Мамчур Е.А. Фундаментальная наука и современные технологии. *Вопросы философии*. 2011. № 3. С. 80-89.
- 14) Моисеев, А. А. (2015) Природа глобализации и развитие международного сообщества. *Право и государство*. № 2 (67). С. 55–62.
- 15) Общие методологические проблемы социально-гуманитарных наук. *Философия социальных и гуманитарных наук. Учебное пособие для вузов*

- / Под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. Изд. 2-е, испр. и доп. Москва, Академический Проект, 2008. С.11-248.
- 16) Пригожин И. Постижение реальности. *Знание – сила*. 1998. № 6. С. 3-11.
 - 17) Ратников В.С. Феномен нелинейности и формирование нового стиля научного мышления. *Перестройка мышления и научное познание*. Киев, Наукова думка, 1990. С. 209-217.
 - 18) Розов М.А. О соотношении естественнонаучного и гуманитарного познания (проблема методологического изоморфизма). *Науковедение*. 2000. № 4. С. 141-166.
 - 19) Степанов Ю.С. Альтернативный мир, дискурс, факт и принцип причинности. *Язык и наука конца XX века*. Москва, ИЯ РАН. 1995. С. 35-73.
 - 20) Сминтина О.В. Екологізація сучасної науки й освіти: проблеми, пошуки, рішення URL : <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/9854/346-351-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 - 21) Тимошина Е.В. Классика, постклассика, неоклассика: к обоснованию контрпостмодернистской программы в теории права. *Известия ВУЗов. Правоведение*. 2014. №4 (315). С. 6-29. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/klassika-postklassika-neoklassika-k-obosnovaniyu-kontrpostmodernistskoj-programmy-v-teorii-prava> (дата обращения: 29.10.2019).
 - 22) Фундаментальная наука в XXI веке (материалы дискуссии). *Вопросы философии*. 2008. № 5. С.58-88.
 - 23) Черникова И.В. Современная наука и научное познание в зеркале философской рефлексии. *Вестник Московского университета. Серия 7. Философия*. 2004. № 6. С. 94-103.
 - 24) Юревич А.В., Цапенко И.П. Функциональный кризис науки. *Вопросы философии*. 1998. № 1. С.17-29.
 - 25) Яковец Ю. В. Формирование постиндустриальной парадигмы: истоки и перспективы. *Вопросы философии*. 1997. № 1. С. 3-17.

Завдання для самостійної роботи

Ряд питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект нижчезазначених питань. Кожне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

1. Основні риси неопозитивистської концепції науки, її витоки і еволюція.

2. Проблема демаркації науки від метафізики. Принципи верифікації та фальсифікації.

3. Загальні риси і особливості постпозитивістських моделей науки і критика в них неопозитивізму.
4. Метод критичного раціоналізму Карла Поппера та його вчення про три світи.
5. Методологія науково-дослідних програм Імре Лакатоса і проблеми раціональної реконструкції історії науки.
6. Плюралістична методологія Пауля Фейерабенда, принципи поліферації і сталості, критика з прийдшлого.
7. Метод історико-критичного аналізу концептуальної структури науки Олександра Койре.
8. Поняття парадигми і наукової революції у Томаса Куна.
9. Основні характеристики еволюційної моделі науки Стефана Тулміна.
10. Поняття «наукове співтовариство», «невидимий коледж», «наукова дисципліна».
11. Спроба об'єднання статичної та динамічної моделей в структуралістської концепції науки.
12. Подання про наукової теорії в сучасній методології науки: модель теорії як «складна мережа», «стандартна концепція» і «структуралістські концепція».
13. Історико-науковий факт і його інтерпретації: критика Лакатосом неопозитивістської і попперианської інтерпретації історії науки.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді реферату обсягом до 10 сторінок або презентації за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем. Крім того, індивідуальне завдання може бути у формі філософського есе. Як написати есе? Есе – це прозаїчний твір обсягом до 3 сторінок та вільної композиції, що висловлює індивідуальні враження й міркування з конкретного приводу або питання, які свідомо не претендують на повне або вичерпне трактування предмета. Філософське есе – це ваші особисті роздуми з приводу філософсько-світоглядних проблем, які лежать в основі життєвого світу особистості: добра і зла, свободи, сенсу життя, щастя тощо. Робота над есе надає можливість перевірити свої літературні здібності. Ваше завдання: написати твір на обрану вами тему, показавши власне бачення та ставлення до написаного, знайти точки перетину цієї проблематики з власним життєвим і духовним досвідом.

Теми для творчих робіт

1. Моральні норми і цінності «малої науки» і «великої науки».
2. Основні постулати класичної соціології знання.
3. Проблеми відтворення наукових кадрів.
4. Внутрішня і зовнішня етика науки.

5. Антична наука: соціально-історичні умови і особливості.
6. Діахронна і синхронна різноманітність науки.
9. Ідеалізація як основний спосіб конструювання теоретичних об'єктів.
10. Інтерналістська і екстерналістська моделі розвитку наукового знання: підстави і можливості.
11. Свобода наукових досліджень та соціальна відповідальність вченого.
12. Імперативи наукового етосу.
13. Етичні проблеми публікації результатів досліджень.
14. Стратегія наукової спільноти у відносинах з громадськими рухами.
15. Головні зміни в підході до наукової політики на межі третього тисячоліття.
16. Підстави професійної відповідальності вченого.
17. Основні лінії винагороди вченого науковим співтовариством і їх вплив на мотивацію вчених.
18. Основні механізми етичного регулювання біомедичних досліджень.
19. Суб'єкт наукового пізнання, його соціальна природа, види та функції.
20. Поняття соціокультурного фону науки, його функції в розвитку науки.
21. Проблема вибору наукової гіпотези, підстави і механізм переваги.
22. Школи в науці, їх роль в організації та динаміці наукового знання.
23. Наукові комунікації, їх види і роль у функціонуванні та розвитку науки.
24. Контекст відкриття і контекст обґрунтування в розвитку наукового знання.
25. Наука і глобальні проблеми сучасного людства.
26. Гуманітарна і екологічна експертиза наукових проектів: стан і перспективи.
27. Соціальний захист і когнітивна відповідальність вченого.
28. Наукові колективи як суб'єкти науки, їх види та способи організації діяльності.
29. Продуктивність і ефективність наукової діяльності, способи їх вимірювання і оптимізації.
30. Експертна діяльність в науці та її функції. Внутрішня і зовнішня наукова експертиза.
31. Соціальний характер наукового пізнання.
32. Когнітивні цінності і їх природа.
33. Інноваційна діяльність та її структура.
35. Наука як основа інноваційної системи сучасного суспільства.
36. Філософсько-методологічні проблеми інтелектуальної власності.
37. Філософсько-правові аспекти регулювання наукової діяльності.
38. Управління та самоврядування в науковій сфері.
39. Філософсько-психологічні проблеми наукової діяльності.
40. Філософські проблеми управління науковим колективом.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1.

Таблиця 1

№ теми	Назви розділів і тем	всього балів	Форма заняття		
			лекція	практичне (конспектування, питань, виступ, доповнення)	
	1	2	3	4	
				стаціонарна форма навчання	заочна форма навчання
Розділ 1. ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ВСТУП ДО ФІЛОСОФІЇ НАУКИ					
1	Наука як об'єкт філософської рефлексії	4/-	-	4	-
2	Наука як елемент культури. Еволюція науки.	4/	-	4	5
3	Наукова картина світу та основні філософські концепції науки ХХ-ХХІ ст.	4/	-	8	10
Розділ 2. НАУКОВЕ ЗНАННЯ ТА НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ: СУТЬ І ОСОБЛИВОСТІ					
4	Наукове знання: джерела, структура, логіка формування		-	4	5
5	Специфіка наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання		-	4	-
Розділ 3. ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДИСЦИПЛІНАРНО-ОРГАНІЗОВАНОЇ НАУКИ					
7	Дискурс. Специфіка наукового дискурсу		-	4	5
8	Методологічні та етичні проблеми сучасної науки		-	4	5
написання есе			4		4
виступ з рефератом			5		5
робота над/ оформлення аналітичного звіту з курсу			16/3		12/8
Екзамен			40		40
Усього балів			100		100

Враховуючи, що відвідування лекції та конспектування лекції покликані виконати роль «дорожньої карти», зорієтувавши вас в колі питань, що будуть розглядатися під час практичного заняття, то оцінка за конспект лекції входить в оцінку практичного заняття. Робота на практичних заняттях є результатом знання теоретичного матеріалу та практичного його застосування, тому оцінюється за наступними критеріями:

- ✓ виступ із доповіддю на питання за планом практичного заняття може принести вам 2 бали за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;
- ✓ виступ підкріплений виконанням практичних завдань, висловлюванням власної позиції щодо висвітлюваної проблеми й підкріплення її аргументацією, правильна відповідь на уточнюючі питання викладача то можете отримати ще 2 (3) бали;
- ✓ звітування перед викладачем щодо самостійно опрацьованих та рекомендованих до читання до теми текстів на практичному занятті також 2 бали;
- ✓ якщо ви підготували реферат, розповіли основний його зміст та правильно оформили його це може принести вам 5 балів протягом вивчення дисципліни.

Таким чином ваша участь в роботі на практичному занятті може принести вам в максимумі до 11 балів за одне заняття. Пропущене практичне заняття відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом заняття під час відпрацювання.

Ваша присутність без підготовки та пасивність при виконанні практично-орієнтованих завдань або нездатність впоратись із завданнями оцінюється 0 балів. Відпрацювання пропущених чи оцінених у 0 балів занять відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами для підготовки до практичного заняття.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного екзамена на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На екзамені у білеті, який ви обрали, зафіксовані 3 питання з переліку наведеного нижче та вказаний вид завдання «робота з першоджерелами». Кожна правильна відповідь на питання та демонстрація активної роботи над першоджерелами дає вам до 10 балів.

Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів, то маєте право не здавати екзамен вдовольнившись підсумковою оцінкою, яка дорівнює «задовільно». Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Питання до екзамену

- 1) Філософія науки: дисциплінарний статус (поняття).
- 2) Наука як культурно-історичний феномен. Наука і буденне пізнання. Знання і віра.
- 3) Проблема класифікації наук в історичному контексті.
- 4) Виникнення науки та історичні етапи її еволюції. Міф і наукове знання. Переднаука і наука.
- 5) Антична наука. Соціально-історичні умови її виникнення, її особливості, досягнення, обмеженості, концепції, представники.
- 6) Наука в середні віки. Її особливості, місце в культурному універсумі.
- 7) Наука на арабському Сході.
- 8) Наука епохи Відродження: дослідне знання і формування системи освіти.
- 9) Наука Нового часу: особливості, передумови. Світоглядна роль науки в новоєвропейській культурі.
- 10) Ф. Бекон - філософське обґрунтування дослідної науки Нового часу.
- 11) Г. Галілей і експериментальне природознавство.
- 12) Р. Декарт як філософ і вчений. Вчення про метод.
- 13) І. Ньютон і формування класичного ідеалу наукового знання.
- 14) «Коперніканський переворот» І. Канта.
- 15) Погляди О. Конта, Дж. С. Мілля і Г. Спенсера на місце і роль суспільних наук в системі наукового знання.
- 16) Становлення дисциплінарної науки в XIX столітті.
- 17) Наука як покликання і професія (М. Вебер).
- 18) Сучасна наука. Особливості науки класичної, некласичної і постнекласичної.
- 19) Роль науки в становленні і розвитку техногенної цивілізації. Сциєнтизм і антисциєнтисти як світоглядні позиції.
- 20) Наука як автономний соціальний інститут. Наука і держава. Наука і влада
- 21) Наука і ненаукове знання: проблема демаркації. Специфіка наукового знання.
- 22) Наука і псевдонаука. Методологічні характеристики псевдонауки. Специфіка псевдонауки в XXI столітті.
- 23) Взаємодія науки з іншими формами духовної культури. Наука і феномен відчуження.
- 24) Етос науки (сукупність моральних норм, що визначають поведінку вченого).
- 25) Інтерналістська і екстерналістська, кумулятивістська і некумулятивістська моделі розвитку науки.
- 26) Наукова картина світу: поняття, структура, функції, історичний розвиток.
- 27) Позитивізм як філософія науки. Критика позитивістських теорій.
- 28) Постпозитивістська концепції науки: досягнення і обмеженості.

- 29) Наука в концепції логічного та лінгвістичного аналізу (Б. Рассел, Л. Вітгейнштайн).
- 30) Концепція конвенціоналізму (А. Пуанкаре).
- 31) Концепція прагматизму (Ч. Пірс, В. Джеймс, Р. Рорті).
- 32) Наука в концепції історизму (Т. Кун, П. Фейєрабенд, С. Тулмін, Н. Хенсон, В. Куайн та ін.).
- 33) Концепція критичного раціоналізму (К.Поппер, І. Лакатос, Л. Лаудан)
- 34) Концепція релятивізму (П. Фейєрабенд, В. Куайн).
- 35) Концепція реалізму. «Науковий реалізм» У. Селларса.
- 36) Критика раціональності в доробку Г. Патнема.
- 37) Постнекласичний тип наукової раціональності (В.С. Стьопін, М. Мамардашвілі).
- 38) Структура наукового знання. Єдність емпіричного і теоретичного рівнів знання.
- 39) Емпіричний рівень наукового знання. Методи емпіричного дослідження. Спостереження і експеримент: їх види та функції.
- 40) Науковий факт і його теоретична інтерпретація. Види наукового пояснення. Пояснення і передбачення.
- 41) Теоретичний рівень наукового знання. Методи теоретичного пізнання. Абстракція, ідеалізація, моделювання, аксіоматичний метод.
- 42) Наукова теорія як фундаментальна одиниця наукового знання. Структура і види наукових теорій.
- 43) Метатеоретичний рівень наукового знання.
- 44) Роль філософських концепцій в обґрунтуванні наукового знання, їх методологічні та світоглядні функції.
- 45) Формування і зміна наукових теорій. Проблемні ситуації в науці.
- 46) Прийоми, методи, засоби наукового пізнання. Методологія як система принципів організації теоретичної та практичної діяльності.
- 47) Закони природи і закони науки. Закон і закономірність. Класифікація законів.
- 48) Принцип детермінізму в науковому пізнанні.
- 49) Принцип системності в науковому пізнанні. Система, структура, елемент. Ціле і частина.
- 50) Принцип історизму в науках про природу і в соціальних науках.
- 51) Гіпотеза і доказ. Відкриття та обґрунтування.
- 52) Опис, пояснення, передбачення як завдання наукового пізнання. Види наукового пояснення. Пояснення і розуміння.
- 53) Мова як засіб вираження думки і засіб наукового пізнання. Раціоналізм і ірраціоналізм.
- 54) Простір і час як категорії філософії і науки. Розвиток уявлень про простір і час.
- 55) Критерії науковості та проблема демаркації: верифікація та фальсифікація (К. Поппер, Р. Карнап).
- 56) Методологічний сенс понять «парадигма», «наукова спільнота», «нормальна наука».

- 57) Методологія науково-дослідних програм І. Лакатоса.
- 58) Поняття «стиль мислення» і «розумовий колектив» в концепції Л. Флека.
- 59) Методологія сучасної теорії складних систем, що самоорганізуються (синергетика).
- 60) Науково-технічна революція: передумови, зміст, соціальні наслідки. Науково-технічний прогрес і прогрес соціальний.
- 61) Міждисциплінарні взаємодії. Особливості пізнання на стику наук.
- 62) Поняття наукової раціональності.
- 63) Глобальні наукові революції і зміна типів наукової раціональності (класична, некласична, постнекласична).
- 64) Поняття наукового співтовариства як дискурсу.
- 65) Фундаментальні та прикладні дослідження.
- 66) Наука як форма знання та епістемологічний дискурс. Епістемологічні наслідки міждисциплінарної революції у науці.
- 67) Складний нелінійний (креативний) стиль мислення: основні характеристики та складові елементи.
- 68) Роль трансдисциплінарних методологій та їх філософських засад для забезпечення комунікації представників різних дисциплін.
- 69) Особливості соціологічного повороту у філософії науки. Соціологічний підхід до науки як форма натуралізму у філософії науки.
- 70) Специфіка об'єкту, предмету, методу соціально-гуманітарного дискурсу. Умовність дихотомії: соціально-гуманітарне – природниче знання.
- 71) Номологічна та ідеографічна епістемології в соціально-гуманітарних науках.
- 72) Антисцієнтизм і критика лінійного пояснення у дискурсивному і нарратологічному підходах.
- 73) Герменевтика і феноменологія як філософські засади становлення соціально-гуманітарних методологій.
- 74) Специфіка новітнього юридичного дискурсу.
- 75) Проблема тем і тематики в сучасному науковому дискурсі.

Правила курсу та політика академічної доброчесності

У цьому курсі відвідування є обов'язковим. Не прийшовши на заняття, здобувач нашкодить власним підсумковим оцінкам кількома способами. По-перше, і, очевидно, він пропустить важливий зміст курсу; як наслідок, здобувачі, які пропускають заняття, не справлятимуться добре на практичних заняттях в аудиторії. По-друге, здобувачі, які пропускають заняття, скоріш за все, пропустять певні важливі вимоги щодо дисципліни, які будуть враховані в підсумку при виставленні оцінки за курс.

Робота в аудиторії (32% (30%) від підсумкової оцінки). Навчання всім прийде набагато легше, а курс буде набагато приємнішим, якщо здобувачі вищої освіти активно братимуть участь у власній освіті. Ось чому я наголошую на участі та дискусії здобувачів у аудиторії. Я очікую, що ви

принесете до аудиторії запитання, ідеї та уявлення та будете готові ними поділитися. Звичайно, якщо ви не відвідуєте заняття або пасивні і не приймаєте участь у висвітленні винесених на опрацювання питань, то пам'ятайте, що погана відвідуваність негативно вплине на підсумкову оцінку з дисципліни.

Робота з активного читання рекомендованих джерел (28% (30%) від підсумкової оцінки). Цей курс синтезує надбання історії та філософії науки. У будь-якому випадку це означає, що потрібно буде інтенсивно читати. Нашими основними джерелами для навчання є тексти першоджерел, які ми будемо опрацьовувати щотижня. Таким чином, вкрай важливо, щоб ви активно читали перед заняттям. Для того, щоб переконатися, що ви читаєте і читаєте це добре, я залишаю за собою право періодично проводити бліц-опитування щодо прочитаного матеріалу. Питання для бліц-опитування будуть простими для тих, хто уважно прочитав потрібний текст, і вони часто просто складаються з запитання, отриманого з першоджерела.

Аудиторний етикет. Запізнення на лекцію не припустимі й це залишає за мною право не допустити до заняття здобувача, який порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших колег по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (практичні). Політика виправдання через відсутність: тільки в разі невідкладної медичної допомоги, виснажливої хвороби, сімейної ситуації або участі в санкціонованих заходах Академії. Мені потрібна документація або альтернативна форма звітності щодо відсутності. Здобувач має виправдати відсутність. Я до того часу буду вважати пропуск заняття «відсутністю без поважної причини», доки не буде надано доказ зворотного. Визначення «виправдано» виноситься на розсуд викладача.

Прослуховуючи цей курс, ви погоджуєтесь дотримуватися положень принципів академічної доброчесності й усвідомлюєте усю відповідальність за плагіат (привласнення авторства на чужий твір, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора). Плагіат особливо огидний і призведе до негайної негативної оцінки дисципліни. Для кращого розуміння, що є плагіатом рекомендую ознайомитися з матеріалом http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2013/Methodichka-plagiat.pdf

Під час екзамену не повинно бути жодних розмов або спілкування. Будь-яка розмова або користування електронним пристроєм буде інтерпретуватися як шахрайство і призведе до незадовільної оцінки за екзамен. Обмін інформацією з іншими особами в аудиторії під час екзамену, є академічною нечесністю й всі причетні сторони будуть покарані. Хоча робота в групах над відповідними документами або домашніми завданнями не заборонена, робота, яку виконує слухач, повинна бути продуктом цього слухача і демонструвати його унікальний внесок. Видавати чужу роботу за свою – форма академічної недоброчесності.

Під час занять зовнішній світ перестає існувати. Використання мобільних телефонів, комп'ютерів або інших пристроїв зв'язку під час лекції

категорично забороняється адже є проявом неповаги до викладача і аудиторії. Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Якщо ви не хочете бути в аудиторії, залишайтеся вдома, якщо ви приходите, я очікую вашої повної уваги та максимальної включеності у навчання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

підручники українською мовою

- 1) Будко В.В. Філософія науки: учеб. пособие. 2-е изд., испр. и доп. Харьков, ХНУГХ им. А.Н. Бекетова, 2016. 202 с.
- 2) Волинка Г.І. Картина світу ХХ ст. Енциклопедизм як композиційний принцип. Київ, Каравела, 2009. 246 с.
- 3) Добронравова І.С., Сидоренко Л.І. Філософія та методологія науки : підручник. Київ, Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 223 с.
- 4) Добронравова І.С. Новітня західна філософія науки. Київ, Вид. ПАРАПАН, 2008. 216 с.
- 5) Кисляков В.П., Дрожанова О.М., Ступак О.П. Вступ до філософії науки. Миколаїв, НУК, 2011. 125 с.
- 6) Мешков В.М. Філософія науки і техніки: конспект лекцій Для студентів, магістрів і аспірантів усіх спеціальностей та форм навчання із дисциплін «Філософія і методологія наукового пізнання» та «Філософські проблеми наукового пізнання». Полтава, ПолтНТУ, 2006. 106 с.
- 7) Пікашова Т. Д., Шашкова Л. О. Нариси з історії науки і техніки. Київ, Знання, 1999. 410 с.
- 8) Ратніков В.С. Основи філософії науки і філософії техніки: навч.посібник. Вінниця, ВНТУ, 2012. 291 с.
- 9) Ратніков В.С., Макаров З.Ю. Історія та філософія науки. Хрестоматія. Вінниця, Нова книга, 2009. 416 с.
- 10) Самардак М.М. Філософія науки. Напрями, теми, концепції. Київ, Вид. ПАРАПАН, 2011. 204 с.
- 11) Семенюк Е.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки. Львів, Світ, 2006. 152 с.
- 12) Штанько В. И. Философия и методология науки : учебн.пособие. Харьков, ХНУРЭ, 2002. 292 с.

підручники іноземними мовами

- 22) A Companion to the Philosophy of Science / Newton-Smith W.H. (ed.). Malden, MA : Blackwell Publishers, 2000. 596 p.
- 23) Allhoff F. Philosophies of the Sciences: A Guide. N.-Y., Wiley-Blackwell, 2010. 386 p.
- 24) Johansson L.-G. Philosophy of Science for Scientists. N.-Y., Springer, 2016. 257 p.
- 25) Losee John. A Historical Introduction to the Philosophy of Science. N.-Y.,

- Oxford University Press, 1972. 314 p.
- 26) DeWitt Richard, *Worldviews: An Introduction to the History and Philosophy of Science*, 2nd Ed. N.-Y., Wiley-Blackwell, 2010. 386 p.
 - 27) Баранец Н.Г. *Философия науки: учебник для аспирантов*. Ульяновск, Изд-ль Качалин А.В., 2013. 318 с.
 - 28) Бессонов Б.Н. *История и философия науки: учеб. пособие*. Москва, Издательство Юрайт ; ИД Юрайт, 2010. 395 с.
 - 29) Бряник Н.В. и др. *История и философия науки*; под общ. ред. Н.В. Бряник, О.Н. Томюк. Екатеринбург, Изд-во Урал. ун-та, 2014. 288 с.
 - 30) Голубинцев В.О. *Философия науки*. Ростов н/Д : Феникс, 2007. 547 с.
 - 31) Гришунин С.И. *Философия науки. Основные концепции и проблемы: учебн. пособие*. Москва, Либроком, 2009. 224 с.
 - 32) Денисов С.Ф. *История и философия науки: учебн. пособие*. Ч. I. Наука и ее институциональная специфика. Омск, Изд-во ОмГПУ, 2007. 292 с.
 - 33) *История и философия науки: учебн. пособие для аспирантов*; под ред. А.С. Мамзина. Санкт-Петербург, Питер, 2013. 665 с.
 - 34) *История и философия науки. Философия науки: учебн. пособие*. Санкт-Петербург, Изд-во Политехн. ун-та, 2013. 665 с.
 - 35) *История и философия науки: философия науки: учебн. пособие для аспирантов* / Крянев Ю.В., Моторина Л.Е. (ред.). 2-е изд., перераб. и доп. Москва, Альфа-М, ИНФРА-М, 2011. 416 с.
 - 36) Зеленов Л.А. и др. *История и философия науки: учебн. пособие*. Москва, ФЛИНТА: Наука, 2011. 472 с.
 - 37) Канке В.А. *История, философия и методология социальных наук: учебник*. Москва, Изд-во Юрайт, 2014. 572 с.
 - 38) Колесова О.В. *Наука как способ духовного освоения реальности*. Нижний Новгород, Изд-во ННГУ, 2006. 222 с.
 - 39) Кузьменко Г.Н. *Философия и методология науки: учебник для магистратуры*. Москва, Изд-во Юрайт, 2015. 450 с.
 - 40) Лебедев С.А. *Курс лекций по философии науки : учебное пособие*. Москва, Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2014. 318 с.
 - 41) Лебедев С.А. *Философия науки: общие проблемы : учебн. пособие*. Москва, Изд-во Московского университета, 2012. 336 с.
 - 42) Лешкевич Т.Г. *Философия науки: учебн. пособие для аспирантов и соискателей учёной степени*. Москва, ИНФРА-М, 2006. 272 с.
 - 43) Мареева Е.В. и др. *Философия науки*. Москва, Инфра-М, 2010. 333 с.
 - 44) Микешина Л.А. *Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования: учеб. пособие*. Москва, Прогресс-Традиция; МПСИ; Флинта, 2005. 464 с.
 - 45) Никитич Л.А. *История и философия науки: учебн. пособие для студентов и аспирантов вузов*. Москва, ЮНИТИ-ДАНА, 2008. 335 с.
 - 46) Огородников В.П. *История и философия науки: учебн. пособие для аспирантов*. Санкт-Петербург, Питер, 2011. 352 с.
 - 47) *Основы философии науки: учебн. пособие для вузов* / под ред. проф. С.А.

- Лебедева. Москва, Академический Проект, 2005. 544 с.
- 48) Основы философии науки: учебн.пособие для аспирантов; под ред. В.П. Кохановский. Ростов н/Д : Феникс, 2004. 608 с
 - 49) Павлов А.В. Логика и методология науки. Современное гуманитарное познание и его перспективы: учебн.пособие. Москва, Флинта : Наука, 2010. 344 с.
 - 50) Смит Р. История гуманитарных наук; [пер.с англ.] ; под науч. ред. М. Носова; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. 2-е изд. Москва, Изд.дом ГУ ВШЭ, 2008. 392 с.
 - 51) Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук : учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук / Под ред. В.В. Миронова. Москва, Гардарики, 2006. 639 с.
 - 52) Старжинский В.П., Цепкало В.В. Методология науки и инновационная деятельность. Пособие для аспирантов, магистрантов и соискателей ученой степени кандидата наук всех специальностей. 3-е изд., испр. и доп. Минск, БНТУ, 2010. 288 с.
 - 53) Степин В.С. История и философия науки: учебник. Москва, Академ.проект; Трикста, 2011. 423 с.
 - 54) Торосян В.Г. История и философия науки: учебник для вузов. Москва, Гуманит.изд. центр ВЛАДОС, 2012. 368 с.
 - 55) Философия и методология науки: учебн.пособие / Купцов В.И. (ред.). Москва, Аспект Пресс, 1996. 551 с.
 - 56) Философия и методология познания : учебник для магистров и аспирантов / Под общ. и науч. ред. В.Л. Обухова, Ю.Н. Солонина, В.П. Сальникова и В.В. Васильковой. Санкт-Петербург, Фонд поддержки науки и образования в области правоохранительной деятельности «Университет», 2003. 560 с.
 - 57) Философия науки: учебн.пособие для вузов; под ред. С.А. Лебедева. 5-е изд., перераб. и доп. Москва, Академический Проект; Альма Матер, 2007. 731 с.
 - 58) Философия социальных и гуманитарных наук: книга для чтения по программе кандидатского минимума «История и философия науки» / Ред.-сост. д. филос.н., профессор С.Ф. Мартынович. Саратов : ИЦ «Наука», 2009. 503 с.
 - 59) Философия науки: Общие проблемы познания. Методология естественных и гуманитарных наук [хрестоматия] / отв. ред.-сост. Л.А Микешина. Москва, Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. 992 с.
 - 60) Чернов С.А. История и философия науки: учебн.пособие. Санкт-Петербург, СПбГУТ, 2014. 328 с.
 - 61) Яскевич Я.С. Философия и методология науки. Вопросы и ответы: полный курс подготовки к кандидатскому экзамену. Минск, Выш. шк., 2007. 656 с.
 - 62) Ясницкий Л.Н., Данилевич Т.В. Современные проблемы науки: учебн.пособие. Москва, БИНОМ. Лаборатория знаний, 2008. 294 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 1) Библиотека «Золотая философия»: <http://philosophy.allru.net>.
- 2) Библиотека гуманитарных текстов «Аудиториум»: <http://www.auditorium.ru>.
- 3) Библиотека философского факультета Московского государственного университета: <http://philos.msu.ru/library.php>.
- 4) Библиотека философской литературы «PlatonaNet»: <http://platonanet.org.ua>.
- 5) Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>.
- 6) Портал «Філософія online»: <http://phenomen.ru>.
- 7) Сайт журнала «Вопросы философии»: <http://www.logic.ru/vf/index.html>.
- 8) Сайт Інституту філософії НАН України ім. Г.С. Сковороди - <http://filosof.com.ua>.
- 9) Сайт философско-литературного журнала «Логос»: <http://www.ruthenia.ru/logos>.
- 10) Электронная гуманитарна библиотека: <http://www.gumfak.ru>.
- 11) Философская энциклопедия: <http://terme.ru>.
- 12) Философский портал: <http://www.philosophy.ru>.